

ROZHĽADY

PEDAGOGICKÉ

METODICKÉ CENTRÁ SLOVENSKA

- Rozvoj osobnosti žiaka - hlavné poslanie učiteľa ... 1
S. Kontírová
- Od informačného k činnostnému prístupu
na teoreticko-odbornom vyučovaní ... 3
G. Rötling
- Práca predmetových komisií odborných predmetov na škole ... 6
A. Čuba
- Návrh regionálneho školského centra ... 9
A. Alexander
- Hudba, detské divadlo a estetická výchova ... 11
B. Felix
- K vývojovým tendenciám vo výučbe telesnej výchovy ... 12
M. Mikuš
- Možnosti osobných počítačov
pri výučbe humanitných predmetov ... 14
J. Klimeš
- Základné a stredné školstvo v Bavorsku ... 17
P. Baur - P. Hell - A. Ohgke
- Pohľad na odborné školstvo v Rakúsku ... 21
M. Daniš
- Prvá systematická stredoškolská učebnica slovenskej gramatiky... 23
I. Očenáš
- Rok tolerancie
(alebo: V rozdielnosti sme si rovní?) ... 25
K. Rimóczyová
- Prehliadka svetovej matematiky ... 26
E. Partová
- Činnosť Filozofického klubu v Banskej Bystrici ... 27
J. Šlosiar
- EASE FORUM '95 LUČENEC ... 28
O. Matuška
- Učiteľom, ktorí radi experimentujú ... 28
O. Zápotočná - Š. Kožíková
- Epigramy
J. Bily
- Karikatúry
Š. Pondelík

3
1994/95
RR

ODBORNO - METODICKÝ ČASOPIS

Vážené kolegyně, vážení kolegovia!

Metodické centrá Slovenska vydávajú v šk.roku 1994/95 už 3. ročník odborného-metodického časopisu *Pedagogické rozhľady*, ktorý sa stretol s priaznivým ohlasom. Snažíme sa v ňom vytvoriť priestor predovšetkým na tvorivé riešenie otázok - čo a ako učiť, na výmenu pedagogických skúseností, ktoré v zovšeobecnenej podobe tvoria základ pre rozvoj kvalitnej teórie a praxe výchovy a vyučovania.

Prispievateľom a čitateľom

Čakáme na Vaše príspevky zo všetkých regiónov Slovenska. Očakávame od Vás **PODNETY, POSTREHY, NÁZORY, POLEMICKÉ ÚVAHY, RECENZIE ODBORNEJ LITERATÚRY, UČEBNÍČ, SONDY DO HISTÓRIE ŠKOLSTVA, POZNÁMKY O JUBILUJÚCICH ŠKOLÁCH, POZNATKY A ZÁŽITKY ZO ZAHRANIČNÝCH CIEST A STÁŽÍ, ŽIACKYCH A UČEBNÝCH SÚŤAŽÍ.**

Píšte na témy: **HUMANIZÁCIA A DEMOKRATIZÁCIA ŠKOLSTVA, ALTERNATÍVNE ŠKOLSTVO, TVORBA ŠTANDARDOV, VNÚTROŠKOLSKÉ RIADENIE, PRÁCA PREDMETOVÝCH KOMISIÍ, ODBOROVÁ A PREDMETOVÁ DIDAKTIKA, PEDAGOGICKÁ PSYCHOLÓGIA** atď.

Najviac nás potešia články odborného-metodického charakteru, ktorými pomôžete svojim kolegom.

Posielajte nám aj zaujímavé aforizmy, fotografie, série kresieb, karikatúry.

Prispievateľom

Svoje príspevky posielajte na adresu: **MC Banská Bystrica, Redakcia PR, Horná 97, PSČ 975 46.** Dĺžka príspevku by nemala presahovať 5 strojom písaných normalizovaných strán (normalizovaná strana - 30 riadkov po 60 úderov, riadkovanie 2) a text by nemal obsahovať pravopisné a štylistické chyby.

Ušetríte nám prácu a čas, ak nám pošlete svoje príspevky na diskete (spracované v bežných textových editoroch - Word Star, MS Word, Word Perfect, T602, Windows Write, PageMaker). Vaše diskety Vám vrátime. Príspevky honorujeme, preto uveďte presnú adresu a rodné číslo. Uzávierka je vždy 15. v mesiaci po vyjdení predchádzajúceho čísla.

AUTOR JE POVINNÝ UVIESŤ ANOTÁCIU, KLÚČOVÉ SLOVÁ, REZUMÉ (V ANGLIČTINE ALEBO V SLOVENČINE), POUŽITÚ LITERATÚRU.

Uverejnené ani neuverejnené príspevky nevraciamy.

Čitateľom

Školy, inštitúcie i jednotlivci si môžu časopis objednať v Metodickom centre Banská Bystrica. Vašu objednávku budeme trvale evidovať aj pre ďalšie školské roky, až pokiaľ ju písomne nezrušíte. Jeden výťažok stojí 15,- Sk. Celoročné predplatné je 75,- Sk. Na objednávke uveďte, či chcete predplatné zaplatiť faktúrou alebo poštovou poukážkou.

ZAÚJEMCOM O INZERCIU!

Ponúkame možnosť inzerovať v časopise **PEDAGOGICKÉ ROZHĽADY** za výhodných podmienok.

Blížšie informácie získate v redakcii

Adresa: **METODICKE CENTRUM, Horná 97, 975 46 Banská Bystrica**

Telefón: (088) 742 571, 741 707, 754 664

ROZVOJ OSOBNOSTI ŽIAKA - HLAVNÉ POSLANIE UČITEĽA

S. Kontírová, Prírodovedecká fakulta UPJŠ Košice

Anotácia: Žiak a jeho chápanie ako bytosti hodnej dôvery. Zmena vzťahu učiteľ-žiak. Vytváranie optimálnej klímy v triede. Stimulovanie k dávaniu otázok a sústredenie sa na osobnosť žiaka. Odstránenie stresu z vyučovacích hodín. Humanistický postoj k žiakom - aj k prospechovo slabším. Tvorivosť v škole.

Kľúčové slová: pedagogická veda, reálna školská prax, kríza školy, ľudský faktor vyučovacieho procesu, rozvoj osobnosti žiaka, žiak - bytosť hodná dôvery, program učenia, vhodná - uľahčujúca klíma pre učenie, podmienky pre samostatnosť a nezávislosť, tvorivosť v škole, humanizácia školstva

Celosvetovým problémom pedagogickej vedy, ale aj každodennej reálnej školskej praxe, je usporiadať výchovu a vzdelávanie tak, aby zo škôl vychádzali nielen múdri, encyklopedicky vzdelaní, ale aj samostatní, tvoriví, aktívni, tolerantní a kultivovaní mladí ľudia.

O tom, že sa nám to nie vždy darí, svedčí bližšia či vzdialenejšia realita okolo nás.

Skutočnosť, že tzv. "kríza školy" nie je výlučne slovenským problémom, potvrdzuje aj to, že o jej prekonanie sa usilujú teoretici i praktici z oblasti výchovy a vzdelávania na celom svete.

Psychológ Carl Ransom ROGERS vo svojej práci Freedom to Learn for the 80's (1983) podrobil zdrvivúcej kritike tradičnej funkcie, postavenie a úlohy ľudských faktorov vyučovacieho procesu. Odmieta chápanie učiteľa ako hlavného distribútora informácií, jediného organizátora a hodnotiteľa školských výkonov a správania sa žiakov v triede, i chápanie žiaka ako zastrešovaného, nesamostatného a pasívneho objektu učiteľovej didaktickej starostlivosti. Za závažný nedostatok tradičného vyučovacieho procesu považuje jeho jednostranné intelektuálne a výkonové zameranie.

Ako protiklad k prístupom tradičnej školy ponúka prístup zameraný na osobnosť žiaka. Humanistická škola je podľa neho charakterizovaná nasledovnými princípmi:

- humanistický učiteľ považuje žiaka za **bytosť hodnú dôvery**,
- **zodpovednosť** za proces učenia sa žiakov **nesie nielen učiteľ, ale aj samotní žiaci a ich rodičia**,
- **žiak, študent rozpracováva svoj program učenia sa** či už sám, alebo v spolupráci s učiteľmi či inými,
- v škole a v triede sa utvára **pomáhajúca, uľahčujúca klíma** pre učenie sa žiakov,
- **disciplína**, ktorá je potrebná na dosiahnutie výchovno-vzdelávacích cieľov, je **postavená na sebadisciplíne**,
- **hodnotenie rozsahu a významu žiakovho učenia robí nielen učiteľ, ale aj sám žiak a jeho spolužiaci**.

Som hlboko presvedčená, že dnešná tradičná škola a jej prístupy nevyhovujú žiadnemu z účastníkov vyučovacieho procesu (ani učiteľom, ani ich žiakom). Učiteľom preto, že ich demotivujú pre každodennú tvorivú prácu, žiakom preto, že ich zatažujú, "nepřitahujú", ba niekedy až odstrašujú.

Preto **nečakajme** na situáciu, ktorá by v dohľadnej dobe mohla nastať a vyzerat nasledovne:

MY, ŽIACI ŠKOLY V

Obraciame sa na Vás, našich učiteľov, s prosbou o spoluprácu pri riešení problému, ktorý nemôžeme odstrániť bez Vás.

Prosíme Vás:

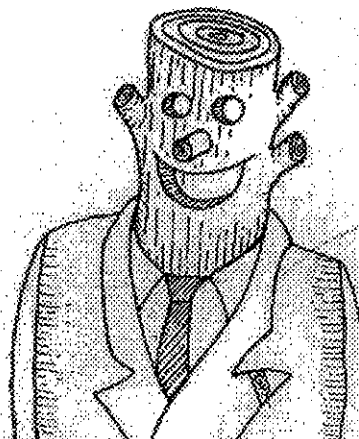
- podporujte nás v tom, aby sme v maximálne možnej miere mohli riadiť svoje vlastné učenie sa;
- vytvárajte v triede pozitívnu a všestranne chápaciu atmosféru a klímu, rozprávajte sa s nami nielen o učive, ale aj o našich citoch a prežívaní, viac o tom, ako sa máme a chceme učiť;
- vystupujte viac v úlohe nášho pomocníka, ako v úlohe hlavného a jediného zdroja neomylných informácií;
- ukážte nám, že aj Vy, náš učiteľ, ste z "mäsa a kostí", teda reálnou osobou, ktorá cíti a prežíva, a nebojte sa nám to povedať;
- najlepšie učenie je učenie na vlastnej skúsenosti, preto používajte rôznorodé vyučovacie metódy a techniky, najmä tie, ktoré podporujú rozvoj nášho tvorivého myslenia;
- majte na pamäti, že každý žiak je najvyššou a pritom neopakovateľnou hodnotou, preto nás "milujte", povzbudzujte, verte nám a umožnite nám, aby sme sa všetci rozvíjali.

Zároveň Vám ponúkame niekoľko **návrhov** na humanizáciu výchovy a vzdelávania v našej škole:

1. Zmena vzťahu učiteľ - žiak

Pod pojmom zlepšenie vzťahu učiteľ žiak si predstavujeme jeho poludštenie v smere chápania žiakov, pomáhanie im pri učení sa a prekonávaní úskalí s ním spojených a ohladupnosti voči nám. Ocenili by sme Vašu schopnosť pružne meniť štýl Vašej práce podľa aktuálnej situácie v triede. Nebuďte vždy direktívni (nekritizujte nás stále, nevydávajte len príkazy, neorganizujte všetku prácu v triede. Nechajte niečo aj na nás).

Ak to umožní situácia, povzbudzujte nás, vyslovujte nám dôveru v naše sily a schopnosti. Dávajte nám otázky,

a to najmä na rozvoj nášho hodnotiaceho myslenia a na rozvoj našej tvorivosti. Umožnite nám, aby sme aj my mohli dávať otázky Vám, ale bez toho, aby sme boli zosmiešňovaní či kritizovaní. Len takto sa zvýši naša účasť na vyučovaní, len takto sa budeme viac a bez zábran zapájať do práce na vyučova-

cej hodine, takto sa bude formovať náš motivačný systém. Dajte nám možnosť, aby sme sa mohli vysloviť nielen kučivo, ktoré preberáme, ale aj k organizácii vyučovacej hodiny. Dávajte nám viac otvorených otázok, teda takých, ktoré nevyžadujú od nás len jednoslovné odpovede či zopakovanie toho, čo sme si mechanicky osvojili, ale najmä náš tvorivejší a slobodnejší prejav.

Keď zistíte, že sa bojíme, že sme nervózni alebo neistí, skúste nás skôr povzbudiť a zaujať. Nechajte nás viac medzi sebou diskutovať. Učte nás počúvať Vás i počúvať sa navzájom. Učte nás, aby sme sa vzájomne zo seba nevysmievali. Stanovme si pravidlá správania sa v triede a spoločne ich dodržiavajme. Používajme viac také úlohy, ktoré nás naučia tvorivo riešiť problémy.

K zlepšeniu vzťahov medzi Vami a nami môžu napomáhať aj Vaše neverbálne prejavy. Uvítali by sme, keby ste sa viac a častejšie usmievali, keby ste mali väčšinou dobrú náladu a keby ste v nás nevzbudzovali pocit, že hlavnou príčinou Vášho vysokého krvného tlaku sme my - žiaci. Uvítali by sme aj to, keby ste neboli jediným hodnotiteľom našich učebných výkonov a celého diania v našej triede. Na hodnotení by sme sa chceli zúčastňovať aj my. Považujeme to za dôležité. Len tak môžeme získavať skúsenosti z vyslovovania vlastných názorov a súdov, len tak sa môžeme učiť postupne tvoriť a overovať kritériá na hodnotenie, argumentovať, polemizovať, ponúkať a robiť kompromisy, hľadať a nachádzať porozumenie a zhodu.

Zároveň by sme boli radi, keby ste nám zadávali také úlohy, ktoré by nás stále "ťahali" vyššie.

2. Vytváranie optimálnej klímy v triede

Prosíme Vás, zaujímate sa aj o to, aká je v našej triede momentálna atmosféra i celková klíma. Váš humanistický prístup k nám sa prejavuje aj Vaším poznaním týchto vzťahov a Vašími vhodnými opatreniami na ich zlepšenie.

3. Stimulujte nás k tomu, aby sme dávali otázky,

aby sme sa spontánne a bez obáv spytovali, hovorili o problémoch a ich riešení. Otázka je predsa výborná cesta, ako získať informácie, ako si niečo ujasniť. Otázka

je začiatkom múdrosti!!! Podporíte tým našu zvedavosť, naše hľadanie, skúmanie a objavovanie. Dovoľte nám vyslovovať svoje názory bez toho, aby sme boli za ne kritizovaní či zosmiešňovaní. Je predsa prirodzené (a stáročiami potvrdené), že ten, kto sa raz "popáli", dáva si už pozor.

4. Sústreďte sa na našu osobnosť

Humanisti tvrdia, že efektívna je taká výchova a vyučovanie, ktoré je aj afektívne (teda také, ktorého obsahom nie je len učivo, ale aj žiakove pocity, city, skúsenosti, zážitky, spomienky, očakávania, nádeje, snaženia a ciele, hodnotenia, postoje a potreby).

Umožnite nám to, ak:

- nám niekedy necháte vybrať si zo série úloh tie, ktoré chceme riešiť,
- nám raz za čas dovoľíte vybrať si jednu svoju úlohu, ktorú budeme riešiť ako svoj projekt,
- nakoľko ešte nie sme naučení otvorene vyjadrovať svoje city a pocity, ale skôr Vám ukazujeme takú tvár, akú chcete vidieť Vy, jednou z možností, ako sa o nás môžete dozvedieť viac, je používanie techniky "panáčikov" na laviciach. Budeme mať na nich nakreslené tváre, vyjadrujúce naše momentálne pocity (strach, smútok, radosť, prekvapenie...). Budeme Vám ich ukazovať v priebehu vyučovacej hodiny, aby ste vedeli "ako na tom sme". Boli by sme radi, keby ste nám prostredníctvom takýchto ponáčikov oznamovali svoje pocity a nálady aj Vy. Chceli by sme sa tak učiť vzájomne sa informovať o svojom vnútrojšku i to, ako ho vzájomne akceptovať.

5. Postavenie učiteľa na hodine

Prosíme Vás:

- nezastrašujte nás, nezosmiešňujte nás, "nezhadzujte" nás, nielen dospelí, ale aj my sme na to veľmi citliví. Na vyučovacej hodine je síce vtedy "sranda", ale vždy na úkor niekoho z nás),
- buďte k nám láskaví,
- pomáhajte nám a uľahčujte nám naše učenie sa,
- organizujte dianie v našej triede, prizývajte nás k rozhodovaniu o spôsobe štúdia, o hodnotení atď.,
- buďte empatický (chápujúci), akceptujúci (prejavujte nám úctu a starostlivosť) a úprimný.

6. Vytvárajte podmienky pre našu samostatnosť a nezávislosť

To znamená:

- nerobte nič, čo môžeme urobiť sami,
- urite na hodine či v konkrétnom zamestnaní aj také časti, v ktorých si budeme môcť organizovať svoju činnosť sami,
- priznajte nám právo nesúhlasiť, odmietnuť názor, kľásť otázky, hodnotiť i kultúrne kritizovať,
- naše chyby nechápte len ako nedostatok, všímajte si ich aj pomocou akceptujúceho odmietania (teda tak, že kritiku konkrétnej chyby či nežiadúceho správania sa

spojíte s kladným hodnotením celej našej osobnosti. Nikto, teda ani my, nie sme zlí.)

7. Odstránenie memorovania vedomostí

Tradičná škola (vyučovanie v nej), je postavená najmä na našich pamäťových výkonoch a odpovediach. Myslíme si, že zmena je nielen možná, ale aj žiadúca. Preto nám dávajte aj otázky a úlohy, pri ktorých môžeme premýšľať.

8. Odstránenie stresu z vyučovacích hodín

V zásade je možné viacerými cestami a spôsobmi. Nepochybne k nim patrí aj obmedzenie Vášho autoritatívneho pôsobenia a zvyšovanie našej samostatnosti, ale aj posilňovanie emocionálnych vzťahov medzi Vami a nami. Poskytnite nám dostatok času na úvahy, cítenie, myslenie, na tvorbu pri úlohách, ktoré to umožňujú. Nesľubujeme, že to budeme hneď vedieť, ale budeme sa o to úprimne usilovať.

9. Humanistický prístup si zaslúžia aj prospechovo slabší žiaci

- nechváľte len prospechovo lepších žiakov,
- nekritizujte a nekarhajte len prospechovo slabších žiakov,
- šancu odpovedať iným spôsobom nedávajte len "lepším" žiakom,
- aj prospechovo slabším spolužiakom dávajte informácie

o tom, či ich odpoveď bola správna alebo chybná. Dokonca si myslíme, že to potrebujú viac ako prospechovo dobrí spolužiaci.

10. Tvorivosť v našej škole

Tvorit nie je možné bez slobody, nezávislosti. Kým nesamostatný človek môže len imitovať, samostatný môže tvoriť. Tvorivosť chápeme ako produkciu, tvorbu nových a hodnotných nápadov, riešení, myšlienok. Múdri ľudia tvrdia, že niet netvorivých ľudí. Pretože tvorivosť je možné rozvíjať cvičením, tréningom a sebazdokonaľovaním sa, prosíme Vás, pomôžte nám pri tom. Lebo aj my chceme byť tvoriví.

Namiesto záveru:

- Uvedomujeme si, že nič sa nedá uskutočniť tak ľahko, ako sa na prvý pohľad zdá.
- Uvedomujeme si aj to, že humanistický prístup v škole a na vyučovaní sa nedá uplatniť zo dňa na deň, ale myslíme si, že raz treba začať.
- Vieme aj to, že to bude oveľa náročnejšie nielen pre nás, ale najmä pre Vás. Sľubujeme Vám, že sa budeme usilovať, uľahčiť Vám to.
- Napriek všetkým ťažkostiam dúfame, že urobíte pre nás všetko, čo je vo Vašich silách.
- Sme presvedčení, že z takejto práce, a najmä našej vzájomnej spolupráce, budeme mať všetci oveľa väčšiu radosť, väčší zážitok, ale aj pôžitok a úžitok.

Literatúra:

- Zelina, M.: *Humanizácia školstva*. Bratislava, *Psychodiagnostika* 1993.
 Pýchová, I.: *Humanistické postupy z hľadiska teórie a praxe vo výuke*. *Pedagogická revue*, 1990, č. 5.
 Singule, F.: *Současné pedagogické směry a ich psychologické souvislosti*. Praha, SPN 1992.
Projekt Konštantín - Národný program výchovy a vzdelávania. *Učiteľské noviny*, 45, 1994, č. 28 - 29.

Summary:

The author makes humanization concrete in several theses in the form of a letter written by students to their teachers. Her idea of school humanization is linked with the change in the teacher - student relation, a creative atmosphere in the classroom, minimalization of stress and development of creativity.

Od informačného k činnostnému prístupu na teoreticko-odbornom vyučovaní

G. Rölling, Metodické centrum B. Bystrica

Anotácia: *Tradičný prístup k vyučovaniu s prevahou informatívnej poznatkovej funkcie obsahu učiva je aj na teoreticko-odbornom vyučovaní neefektívny. Máme na vyučovaní optimálnu mieru informačného a činnostného učenia z pohľadu účelnosti vzdelávacích cieľov? Základný prostriedok činnostného učenia. Zameranie činnosti žiakov z hľadiska uplatnenia metodologickej hodnoty učiva. Predmetové ciele. Vzdelávacie ciele.*

Kľúčové slová: *informatívna, formatívna a metodologická funkcia obsahu učiva, činnostný prístup, riadiaca funkcia učiteľa*

"Čo počujem, zabudnem, čo vidím, pamätám si, čo robím, rozumiem." Tento výrok čínskeho filozofa Konfúcia, žijúceho v dávnomeku, vhodne vystihuje didaktickú požiadavku i pre súčasný proces výchovy a vzdelávania.

Ak vychádzame z vymedzenia základných činností vo výchovno-vzdelávacom procese, ktorými sú vyučovacia činnosť učiteľa a učebná činnosť žiakov, potom na mnohých vyučovacích hodinách i teoreticko-odborného

vyučovania prevláda tradičná orientácia na informatívnu, poznatkovú funkciu obsahu učiva. Aktívnym v tomto prístupe je prevažne učiteľ, ktorého úloha je často redukovaná len na odovzdávanie informačných poznatkov. **Vlastný proces učenia žiakov je väčšinou mimo pozornosti učiteľa a nie je dostatočne riadený.** Prevažne sa uskutočňuje v domácej príprave žiakov na vyučovanie. Žiaci sa potom tiež orientujú na najnižšiu úroveň zvládnutia učiva, a to na jeho mechanickú reprodukciu, pri ktorej je najviac využívaná pamäť. Takto chápané vyučovanie je jednorozmerné a statické. Aktivita žiakov nemôže byť obmedzená len na získavanie poznatkových informácií a ich reprodukciu.

Východiskom z tejto situácie je uplatňovanie činnostného prístupu na vyučovaní. Tento prístup na vyučovaní je v niektorých odborných predmetoch tradičný, ako je napr. technické kreslenie, dielenské cvičenie, elektrotechnické cvičenie, konštrukčné a iné cvičenie. V týchto predmetoch činnostný prístup vyplynul z požiadavky na vytváranie profesijnej zručnosti. Takýto prístup je potrebné prenášať i do ostatných teoreticko-odborných predmetov, hlavne do odborových technológií, základných odborných predmetov, ekonomických predmetov a pod. Dôvodom zavádzania činnostného prístupu na vyučovaní i v teoretických predmetoch bude **aktivizácia žiakov samostatnou učebnou činnosťou a uprednostňovanie rozvíjania spôsobilostí žiakov.** Pri činnostnom prístupe bude cieľom vytvárať učebné činnosti žiakov na vyučovaní. Učebné činnosti žiakov môžu komplexnejšie rozvíjať osobnosť žiaka. Spoločenské a životné skúsenosti ukazujú, že vo vzdelávaní je cennejšia orientácia na formatívnu a metodologickú funkciu obsahu učiva. **Formatívna funkcia učiva** a jeho prvkov umožňuje učiteľovi rozvíjať poznávacie operácie v oblasti pamäti, myslenia, hodnotenia a tvorivosti žiaka, ale aj rozvoj osobných vlastností žiaka, ako je samostatnosť, aktivita, zodpovednosť, komunikačné schopnosti a pod. **Metodologická funkcia obsahu učiva** je zameraná u žiaka na sprostredkovanie a osvojenie metód a prostriedkov poznávania, metód riešenia úloh a problémov, metód práce s informáciami, postupov myslenia a práce¹. Je samozrejmé, že **informatívna funkcia obsahu učiva bude vždy východiskom pre realizáciu formatívnej a metodologickej funkcie.** Uplatnenie formatívnej a metodologickej funkcie obsahu učiva vyžaduje však od učiteľa riadenie učebnej činnosti žiakov na vyučovaní. V tejto súvislosti je aktuálna otázka: **Máme optimálnu mieru informačného a činnostného učenia z pohľadu účelnosti vzdelávacích cieľov?**

Základným prostriedkom realizácie činnostného učenia je **úloha**. Úlohou sú otázky, cvičenia, problémy, návrhy, zadania a pod. V teoreticko-odborných predmetoch sú to hlavne počtárske, návrhárske a grafické činnosti, činnosti spojené so získavaním a výberom informačných poznatkov a pod. **Zmena v kvalite vyučovaní vznikne vtedy, ak sa pri navrhovaní úlohy bude sledovať jej**

funkcia, ktorá sa má rozvíjať. Je možné si v tomto ponímaní položiť otázku, v akej miere budú pri učení žiakov zastúpené úlohy na rozvíjanie pamäti, úlohy na rozvoj konvergentného myslenia, hodnotiaceho myslenia a tvorivosti žiaka, úlohy na prácu s informáciami a pod. Dosiachnutie a osvojenie metodologickej hodnoty obsahu učiva predpokladá primerané zvládnutie informatívnej hodnoty učiva. Činnosť žiakov na teoreticko-odbornom vyučovaní z hľadiska **uplatnenia metodologickej hodnoty učiva**, by mohla byť zameraná na:

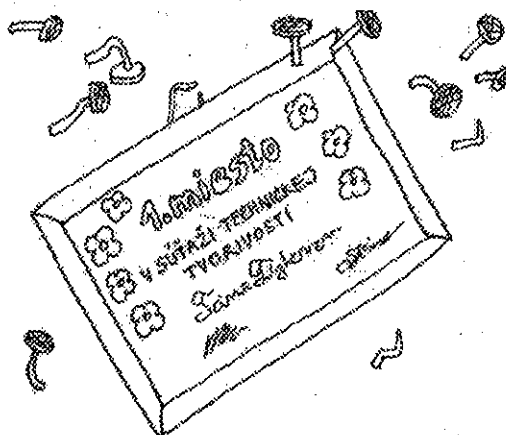
- získavanie informácií z učebnice, literatúry,
- používanie tabuliek, normatívov, noriem a iných informačných zdrojov,
- riešenie úloh zameraných na postup,
- aplikáciu učiva na konkrétnu situáciu,
- aplikáciu vedomostí z iného predmetu,
- formulovanie a riešenie problémov,
- navrhovanie spôsobov riešenia úloh,
- hľadanie algoritmických postupov,
- hodnotenie správnych a nesprávnych, negatívnych a pozitívnych stránok návrhov,
- optimalizáciu a rozhodovacie činnosti,
- uplatňovanie analogických, alternatívnych a modifikovaných postupov,
- komunikáciu, diskusiu pri riešení problémov a iné.¹

Uplatnenie činnostného učenia predpokladá určité **zmeny v zaužívaných prístupoch k vyučovaniu, zmeny v postupoch činnosti učiteľa i žiakov, ale i zmeny v podmienkach pre zabezpečenie materiálno-didaktických prostriedkov potrebných v procese učenia.**³

Prvým krokom k realizácii činnostného prístupu učiteľa k vyučovaniu je prijatie a osvojenie si zmien v metodike vymedzovania špecifických vzdelávacích cieľov (úloh) a v metodike vyučovania.

Vzdelávací cieľ v ponímaní činnostného učenia je definovaný činnosťou žiaka a nie činnosťou učiteľa. Vymedziť špecifické vzdelávacie ciele v terminológii žiackeho výskumu znamená definovať ich súpisom činností (úloh), ktoré by mal žiak na konci učenia ovládať a preukázať.³

Súčasnú učebnú osnovu stanovujú pre profil absolventa všeobecné ciele vzdelávania. Žiada sa, aby sa tieto všeo-

becné ciele vzdelávania špecifikovali sústavou konkrétnejších a jednoznačnejších cieľov nižšej úrovne. Čiastočná špecifikácia všeobecných cieľov by mala byť stanovená v predmetových cieľoch. Skutočnosť je ale taká, že predmetové ciele chýbajú a sú nahradené obsahovým rozpisom učiva. To spôsobuje, že vzdelávací cieľ sa vyjadruje obsahom a ďalej sa nešpecifikuje, pričom nie je jasné, na akej úrovni a v akom rozsahu má byť obsah učiva zo strany žiaka osvojený. Výber učiva v učebných osnovách sa doteraz určoval mechanickou redukciou systému poznatkov v jednotlivých vedných disciplínach do vyučovacích predmetov. Učivo v učebných osnovách nie je vybrané s ohľadom na metodiku vyučovania.² Predpokladá sa, že takéto metodické stvárnenie učiva urobí učiteľ a premietne ho do tematického plánu učiva. V učebnej osnove nie sú vymedzené činnosti (úlohy), prostredníctvom ktorých sa majú vzdelávacie ciele dosiahnuť. Pri návrhu vzdelávacích cieľov je potrebné urobiť najskôr rozbor učenia v danom obsahu, téme učiva.⁴ Výsledkom takejto analýzy bude súpis učebných činností žiaka, ktoré má s učivom urobiť, či súpis typových úloh, ktoré má vyriešiť. Tvorba tematického plánu by mala vychádzať z plánu učebných činností žiaka a z podmienok, či sa potom vymedzené vzdelávacie ciele (úlohy) dajú realizovať z hľadiska činnostného prístupu na vyučovaní.

Pri vymedzovaní špecifických vzdelávacích cieľov a úloh je potrebné použiť jednak vhodnú kognitívnu taxonometriu, a tiež aj spôsob vymedzovania. V odbornom vzdelávaní je vhodné použiť Niemiarkovu taxonometriu, ktorá je modifikáciou základnej Bloomovej taxonometrie.⁴ Vhodným spôsobom vymedzovania špecifických vzdelávacích cieľov v kognitívnom a psychomotorickom učení je tzv. Magerova technika vymedzovania cieľov.³

Metodika činnostného prístupu na vyučovaní je výraznejšie zameraná na vymedzovanie postupov žiackej činnosti. Vyučovanie môže byť efektívne, ak si vyučujúci odpovie nielen na otázku, ako má účelne postupovať pri odovzdávaní poznatkových informácií, ale aj ako bude organizovať vlastné učenie žiakov. Všeobecne je možné potom základnú štruktúru vyučovacej hodiny charakterizovať tak, že bude obsahovať:

1. Základnú obsahovú informáciu, formuláciu učebných cieľov a orientáciu pre činnosť žiakov (učiteľ),

2. osvojovanie učiva (žiak - učiteľ).

V prvej časti vyučujúci poskytne žiakovi základné pojmy, fakty a vzťahy obsahu učiva. Vyučujúci by mal obmedziť, zredukovať svoj výklad a zamerať sa na vhodne vybrané podstatné a významné informácie. V tejto časti je vhodné použiť problémový výklad a motivovať žiakov. Takto by mal vzniknúť väčší čas pre riešenie úloh, pri ktorom sa môže učivo znovu objasniť, prehliť a lepšie osvojiť. Predpokladá to dobrú typovú úlohu a dobre štruktúrované učivo navrhnuté v tematickom pláne, aby sa mohli využívať, transferovať už známe vedomosti z predchádzajúceho učiva a z učenia vôbec. V prípade štruktúrovaného učiva je vhodné, ak vyučujúci zoznámi žiakov s menším úsekom učiva (dávku) a potom navodí úlohu pre samostatnú činnosť žiakov.

Výrazným znakom činnostného učenia je osvojovanie učiva na vyučovaní. Osvojovanie je podmienené riešením úloh. Úlohy - a s nimi spojené činnosti - by mali byť hierarchicky usporiadané podľa funkcie, ktorú plnia, a takto i zadané od nižšej k vyššej úrovni. Na tento účel by mal byť použitý zoznam špecifických vzdelávacích cieľov a úloh. Vzhľadom na redukovaný informačný výklad učiteľa sa pri riešení úloh prirodzene objavia niektoré chýbajúce informácie, žiak "narazí" na určité problémy. Niektorí žiaci nebudú vedieť ďalej postupovať, ale táto situácia by mala byť primerane náročná, a teda cielene zameraná na motiváciu žiakov. Žiak si môže doplniť chýbajúce poznatky jednak samostatnou učebnou činnosťou, poradením sa so spolužiakom alebo pomocou učiteľovho usmernenia a podania pomocnej informácie pri riešení úlohy.

Riadiaca funkcia učiteľa pri riešení úloh je vlastne jeho najcennejšou činnosťou. Činnostný prístup umožní učiteľovi individuálny prístup k žiakovi a umožní mu organizovať i sociálne formy učenia. Učiteľ má možnosť koordinovať myšlienkovú činnosť žiakov a zisťovať jej výsledky. Jedným z najdôležitejších momentov činnostného učenia je, že učiteľ dostáva spätnú väzbu o tom, ako žiaci pochopili nové učivo, ako sú schopní ho riešiť a aplikovať. Spätná väzba by nemala mať len charakter hodnotenia, ale mala by slúžiť na reguláciu učenia žiaka a tiež na korekciu plánu učenia, ktorý môže vyučujúci podľa podmienok upraviť tak, aby učenie bolo efektívne.

Literatúra:

1. Kofroňová, O.: K metodologickej funkcii obsahu vzdelávania. TAMR, 29, 1988, č. 5, s. 25.
2. Kofroňová, O.: K verifikácii osnov odborných predmetů SOŠ. TAMR, 30, 1989, č. 3, s. 18.
3. Rötling, G.: Metodika činnostného učenia v teoretickej zložke odborného vzdelávania. B. Bystrica, MC 1994.
4. Turek, I.: Didaktika technických predmetov. Bratislava, SPN 1990.

Summary: The author points out that teaching theory prevails over teaching practical skills in theoretical-specialized education. He shows the negative aspects of this process and he stresses the necessity of teaching practical skills. He describes goals and steps to achieve them and additional substantial characteristics of teaching practical skills.

PRÁCA PREDMETOVÝCH KOMISIÍ ODBORNÝCH PREDMETOV NA ŠKOLE

A. Čuba, Metodické centrum Prešov

Anotácia: Predmetové komisie odborných predmetov ako metodický a systémový článok riadiacej štruktúry školy. Okruhy problémov v činnosti predmetových komisií odborných predmetov na školách. Možnosti riešenia: plány (programy), návrh akcií a možnosti prepojenia činnosti, práce predmetových komisií s prácou učiteľa, pedagogickou radou školy a vedením školy.

Kľúčové slová: predmetová komisia, predmetová komisia odborných predmetov, podmienky, funkcie, úlohy, plány a akcie predmetových komisií

Naša škola sa v súčasnosti nachádza v období prípravy a realizácie premien školského systému. Premeny sa budú týkať základnej koncepcie, obsahu výchovy a vzdelávania, ekonomického a materiálo-technického zabezpečenia, oblasti riadenia a personálnej politiky. Cieľom všetkých premien je prispôbenie školy zmeneným hospodárskym a ekonomickým podmienkam súčasnej praxe.

Súčasná škola a škola budúcnosti je a bude poznačená širokým výberom obsahu, foriem a metód vyučovania, podmienených rozvojom spoločnosti, vedy a techniky. Tak široké poňatie školy spôsobuje ťažkosti podrobnejšie poznať obsah a rozsah učiva všetkých predmetov vyučovaných na škole a zvládnuť didaktiku ich vyučovania. Na školách je aj nereálne žiadať od riaditeľa a jeho zástupcov, aby poznali celý rozsah učiva všetkých vyučovaných predmetov. Nemôžu preto ani priamo odborne riadiť učiteľov odborných predmetov, odborníkov z rôznych oblastí, vyučujúcich v jednotlivých študijných alebo učebných odboroch a zameraniach. Kľúčové postavenie tu musia zohrať predmetové komisie (PK) odborných predmetov ako základné zložky metodického riadenia školy, usmerňovania vyučovacieho procesu na základe odborných a metodických znalostí problémov vyučovacích predmetov, určených tematickými plánmi, pre konkrétny študijný či učebný odbor na škole.

Aby PK odborných predmetov na škole mohli úspešne plniť svoje funkcie a úlohy, je potrebné v ich činnosti zohľadňovať osvedčené odporúčania, medzi ktorými by nemali chýbať zásady zriaďovania, podmienky činnosti a plány (programy) práce.

Zásady zriaďovania predmetových komisií

Zriaďovanie PK odborných predmetov na škole by malo vychádzať najmä z týchto zásad:

1. Zriaďovanie PK musí vychádzať zo špecifických podmienok školy.
2. Obvykle sa PK zriaďujú podľa predmetov, na menších školách pre príbuzné predmety.
3. Každý učiteľ pracuje v tej PK, v ktorej je zaradený predmet s prevažujúcim počtom hodín jeho učebného úväzku.
4. Podľa povahy riešených problémov zúčastňujú sa

jednotliví učitelia aj zasadání PK z predmetu, ktorý vyučujú a ktorý tvorí menší počet hodín ich úväzku.

5. PK sa zriaďuje vtedy, ak na škole vyučujú ten istý predmet, prípadne tú istú skupinu predmetov, aspoň 3 učitelia.

6. Riaditeľ poverí najskúsenejšieho z učiteľov vedením komisie.

Podmienky činnosti predmetových komisií

Aby PK na škole mohla plniť svoju funkciu a úlohy, nevyhnutné je vytvoriť pre jej činnosť základné podmienky, ktoré by mali vychádzať z týchto predpokladov:

1. PK je nielen orgán metodický, ale zároveň je aj systémovým článkom riadiacej štruktúry školy.
2. Zo strany vedenia školy je potrebné PK:
 - delegovať právomoci pri rozhodovaní v oblasti práce príslušnej komisie (rozdelenia úväzkov, odmien),
 - podporiť autoritu vedúceho PK,
 - rešpektovať uznesenie komisie,
 - vytvoriť základné materiálo-technické podmienky (vybudovať odborné kabinety, odborné učebne, obstarávať financie na exkurzie a školenia učiteľov).
3. Morálna a hmotná zainteresovanosť vedúceho PK za prácu, ktorú vykonáva.
4. Pravidelná informovanosť o problémoch a koordinácia spoločnej činnosti medzi vedením školy a PK.

Funkcie predmetových komisií

Zriaďovanie PK odborných predmetov na škole a vytváranie podmienok pre jej činnosť vychádza z predpokladu, že PK bude plniť 3 základné funkcie, ktoré budú zamerané najmä na nasledujúce činnosti.

1. Riadiaca funkcia

- a) sledovanie práce všetkých členov PK a usmerňovanie ich činnosti,
- b) zjednotenie kritérií hodnotenia žiakov,
- c) návrh opatrení na zlepšenie práce učiteľov a kontrola ich dodržiavania,
- d) sledovanie a usmerňovanie pedagogickej tvorivosti a tvorby metodických materiálov,
- e) konkrétne rozbor dosahovaných výsledkov, z hodnotenia žiakov pre zlepšenie práce učiteľov.

2. Kontrolná funkcia:

- a) úzka spolupráca s vedením školy, spoločná hospitačná činnosť,
 b) pozývanie člena vedenia školy na zasadnutia PK,
 c) dohodnúť, vypracovať plán vnútroškolskej kontroly spoločne s vedením školy, ktorý by mal obsahovať:
- stručnú charakteristiku kontrolnej činnosti za predchádzajúci školský rok,
 - zameranie kontroly na bežný školský rok,
 - sféry, ktoré budú predmetom spoločnej kontroly vedenia a PK,
 - využité spoločné, zaužívané formy a metódy spoločnej kontroly.

3. Vzdelávacia funkcia

- a) uvádzacie štúdium pre začínajúcich učiteľov,
 b) povinný základný stupeň ďalšieho vzdelávania učiteľov
 c) priebežné vzdelávanie,
 d) venovať pozornosť zmenám v základných pedagogických dokumentoch (osnovy, učebnice),
 e) prehľad o zmenách hospodárskeho mechanizmu, inovácie v odbore,
 f) výchovné využitie tematických celkov v predmete a medzi predmetmi, zvyšovanie efektívnosti vyučovania,
 g) osvojovanie najnovších poznatkov z pedagogiky, psychológie, a najmä z odborných didaktík,
 h) komunikácia medzi žiakom a učiteľom, utváranie pojmov, pedagogický takt atď.

Úlohy predmetových komisií

- Konkrétne úlohy práce odborných predmetov vyplývajú z funkcií PK na škole a mali by byť zamerané na:
- riešenie konkrétnych výchovno-vzdelávacích problémov z hľadiska jednotlivých vyučovacích predmetov,
 - bezprostrednú pomoc učiteľom na zlepšenie pedagogickej práce,
 - uplatnenie jednoty pedagogickej práce a ďalšieho vzdelávania učiteľov,
 - organizáciu výmeny skúseností učiteľov, ich vzájomné hospitácie, otvorené, vzorové hodiny, rozbor videozáznamov,
 - štúdium pedagogickej literatúry, hodnotenie výsledkov skúšok v triedach a predmetoch, zjednotenie klasifikácie,
 - rozvoj pedagogickej tvorivosti učiteľov a samotného individuálneho štúdia metodologickej literatúry, materiálov,
 - preverovanie stavu vyučovania jednotlivých predmetov, overovanie prípravy žiakov na vyučovanie,
 - starostlivosť o organizačno-materiálnu základňu v skupine predmetov,
 - starostlivosť o súťaže, olympiády a záujmovú činnosť,
 - iniciovanie podnetov pre riadiacu činnosť riaditeľa o úrovni využívania vyučovacích metód a foriem organizácie vyučovania vo vyučovacích predmetoch,
 - podporovanie iniciatívy všetkých učiteľov,
 - vymedzovanie obsahu učiva, kontrolu zahrnutia učiva do učebnej osnovy a odučenie vymedzeného obsahu učiva v jednotlivých predmetoch,

- prehodnotenie dosahu vymedzenia obsahu učiva na úroveň vedomostí, zručností a oblast výchovy,
- vytyčovanie vzdelávacích cieľov, vymedzovanie základného učiva, formulovanie úloh na overovanie žiackych výkonov.

Plány (programy) práce PK

Zásady plánovania

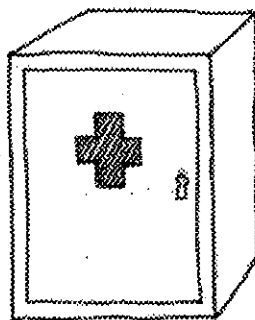
- Zostavenie plánu práce PK na školský rok si vyžaduje pridržiavať sa niektorých zásad, medzi ktoré patria:
1. Východiskové úlohy vyplývajúce z plánu práce školy, z minuloročného plánu a plánov predchádzajúcich rokov.
 2. Zdrojom vytýčenia úloh je hlboká analýza situácie v skupine predmetov a plánu PK za uplynulý rok.
 3. Konkrétne úlohy si vypracováva PK a rozvrhuje na školský rok.
 4. Plán je potrebné koncipovať s niekoľkoročnou perspektívou, rozvrhnúť perspektívne úlohy na 2-3 roky.
 5. Činnosť PK zamerať všestrannejšie, do činnosti premietnuť a konkretizovať úlohy, ktoré sú obsiahnuté v dokumentoch Duch školy, Listina ľudských práv a pod.

Návrh akcií práce predmetových komisií

Návrh konkrétnych akcií je možné rozdeliť do viacerých oblastí a prispôbiť konkrétnym podmienkam školy, skupine predmetov. Uvedený návrh môže poslúžiť ako návod na vypracovanie vlastného programu práce PK.

a) Akcie pedagogicko-metodickej povahy:

- zostavenie tematických plánov,
- informácie z ústredných školení a inštruktáží zúčastnených členov učiteľského zboru, pretlmočenie skúseností ostatným členom PK,
- organizovanie vzorových vyučovacích hodín, vzájomných hospitácií, výmeny skúseností medzi staršími a mladšími učiteľmi,
- pridelenie začínajúcich učiteľov uvádzajúcim, skúsenejším učiteľom,
- tematické preverenie žiackych vedomostí písomnou formou, určenie ročníkov, tém,
- presadzovanie moderných vyučovacích metód do vyučovacieho procesu, ako

PRE UČITEĽA, KTORÝ RÁD
EXPERIMENTUJE

je problémové vyučovanie, heuristická metóda, výskumná metóda, vytypovanie možností ich uplatnenia v niektorých predmetoch, pokúsiť sa ich uplatniť vo vyučovaní v konkrétnom predmete, s konkrétnym cieľom,
 - využívanie učebných pomôcok, didaktickej techniky, vyučovacích makro- a mikroprocesorov,

- tvorba učebných pomôcok, predovšetkým videoprogramov, scenárov určených tém a tematických celkov v určenom predmete,
- príprava podkladov pre tematické preverovanie žiackych vedomostí, vytyčovanie špecifických cieľov pre tematický celok, určenie základného učiva ako podkladov pre formulovanie úloh, tvorbu didaktických testov, určenie predmetov a učiteľov,
- koncepcia a štylizácia maturitných otázok, spoločné vypracovanie pre všetky triedy,
- preťmočenie skúseností z hospitácie riaditeľom a zástupcami členom PK,
- polročné a koncoročné vyhodnotenie práce PK.

b) Akcie odborného-kultúrneho charakteru:

- organizovanie odborných exkurzií, súťaží v odborných zručnostiach, stretnutí s odborníkmi, k odberu a využívaniu odborných časopisov a literatúry,
- exkurzie spájať s návštevou kultúrnych podujatí a pamiatok.

c) Akcie priebežné (evidované dodatočne):

- napísanie, alebo rozbor aktuálnych článkov v odborných časopisoch,
- spolupráca s pedagogickými inštitúciami a odbornými pracoviskami, ako sú metodické centrá, vysoké školy, výskumné ústavy a pod.,
- účasť na záujmových akciách a pomoc pri ich organizovaní,
- tvorba učebných pomôcok a ich propagácia, výmena skúseností, účasť na spoločných podujatiach, prehliadky učebných pomôcok, inštruktáže k tvorbe, burzy učebných pomôcok.

Okruhy problémov v činnosti predmetových komisií

Súčasná situácia v školstve výrazne poznačila aj činnosť PK odborných predmetov na školách. Nahromadili sa problémy, ktoré bude potrebné urýchlene riešiť a ktoré sa dajú zhrnúť do nasledujúcich okruhov:

- podcenenie, absencia spoločných zasadnutí PK na škole, spolupráca PK s MC, ostatnými inštitúciami, VŠ
- zanedbávanie vzťahov medzi pedagogickou radou

a metodickými orgánmi v škole a mimo nej,

- PK neparticipuje na hodnotení plnenia plánu práce školy, tu by pomohlo, keby sa predsedovia PK zúčastňovali na gremiálnych poradiach riaditeľa,
- medzi pedagogickou radou a PK nie je priama súvislosť a závislosť - zovšeobecnenie dosahovaných výsledkov v činnosti PK na škole,
- PK sa veľmi málo podieľajú na riadení výchovy a vzdelávania na škole,
- chýba úzka spolupráca učiteľov odborných predmetov svedúcimi technických krúžkov (akeškoľ fungujú) a MOV,
- v pláne PK sú všeobecné otázky, nezaujímavé prednášky, referáty, jednotlivé body plánu nevychádzajú z konkrétnych potrieb učiteľov, neodzrkadľujú ani potreby školy,
- nezáujem členov PK o pedagogickú tvorivosť, o ďalšie vzdelávanie, zvyšovanie úrovne vyučovania,
- neuplatnenie regionálnych alebo miestnych pedagogických problémov a osobitostí v činnosti PK,
- formalizmus, nekoncepcnosť v činnosti PK, formálna kontrola zo strany vedenia školy, dôraz kladený na plnenie bodov plánu, kvalita práce nie je sledovaná,
- chýba morálne a hmotné ocenenie vedúcich PK, aktívnych, tvorivých pedagogických pracovníkov.

Vzhľadom na vážnosť a dôležitosť PK na škole, ich nezastupiteľné miesto v systéme riadiacej štruktúry školy, bolo by vhodné uvažovať, v rámci ďalšieho vzdelávania učiteľov, o špecializačnom štúdiu pre vedúcich PK, ukončenom atestačnou skúškou. Predpokladá sa, že vyššie kvalifikačné predpoklady vedúcich PK podstatne skvalitnia činnosť PK na škole.

Ak chceme, aby PK na škole ozaj plnili svoje poslanie, ich činnosť sa musí sústreďovať na tú najpodstatnejšiu prácu učiteľa, ktorá, aj napriek nedostatkom, je "pulzom života školy", "pulzom výchovy a vzdelávania žiaka". Aby sa práca učiteľa skvalitnila, vedomosti a zručnosti žiakov boli na vysokej úrovni, je potrebné prv vytyčiť a potom splniť vzdelávacie, výchovné a rozvíjajúce ciele vyučovacieho procesu. Práve preto je potrebné skvalitniť aj prácu PK a široko realizovať v správne vyváženej forme všetky tri funkcie PK na škole.

Summary:

This article points out the problem areas in the work of special subject departments in schools and suggests possible solutions. He also suggests a concrete pedagogical and methodological action plan and the structure of planned activities of special subject department as well.

VÝZVA PRE PRISPIEVATEĽOV

Prosíme autorov, aby uvádzali na začiatku príspevkov určených do rubriky NÁZORY-POLEMIKY-SKÚSENOSTI :

- anotáciu (stručný obsah v heslách; 3-5 riadkov),

- kľúčové slová (zväčša odborné termíny používané v texte; 1-2 riadky v slovenčine,

- rezumé (zhrnutie hlavných myšlienok, obsah jednotlivých častí; 5-10 riadkov v angličtine, resp. v slovenskom jazyku.

NÁVRH REGIONÁLNEHO ŠKOLSKÉHO CENTRA

A. Alexander, SPŠ maďarská Košice

Anotácia: Vybudovanie siete regionálnych školských centier - východisko z existujúcej situácie. Zabezpečenie priechodnosti rozličných stupňov (napr. SOŠ, SOU...) a rôznych typov (strojnictvo, OA ...) stredných škôl. Ekonomická úspornosť. Zjednodušenie organizačnej štruktúry škôl. Program vzdelávania.

Kľúčové slová: regionálne školské centrum, špecializované (monotypné) školy, integrované stredné školy, program vzdelávania

Sieť stredných odborných škôl na Slovensku tvoria predovšetkým špecializované (monotypné) školy. Žiaci prichádzajú do týchto škôl z okruhu niekoľko desiatok až stoviek kilometrov. Nie sú zriedkavé ani školy s celoslovenskou pôsobnosťou. Väčšina žiakov je pritom ubytovaná v domovoch mládeže. Nedostatok peňazí v školstve však spôsobuje, že neustále rastú ceny ubytovania a stravovania. Čím ďalej, tým menej rodičov vie zaplatiť tieto zvýšené výdavky, takže možno očakávať, že žiakov na stredných odborných školách bude ubúdať.

Východisko z tejto neutešenej situácie vidíme vo vybudovaní siete regionálnych školských centier (Integrovaných stredných škôl).

Naznačené problémy už 2 - 3 roky pretrvávajú. Jednotlivé školy ich riešia po svojom. Dnes už nie sú zriedkavosťou napr. SOU, vedľa ktorých boli zriadené SOŠ, ale i gymnázia. Ich riadením boli poverení riaditelia SOU. Aj niektoré stredné školy ponúkajú širšiu paletu stredného odborného vzdelávania (napr. v odbore elektrotechnika, strojnictvo, obchodná akadémia, hotelová škola atď), ako to bolo zvykom v minulosti. Vo väčšine prípadov to aj sú samostatné školy v jednej budove, pod vedením toho istého riaditeľa.

Spomínané školy by sme mohli po legislatívnom ošetrení považovať za zárodoky regionálnych školských centier (integrovaných stredných škôl), pretože spĺňajú ich základné kritériá, t.j. poskytujú vzdelávanie so širokým odborným zameraním a pestrou ponukou učebných a študijných odborov.

Čo možno očakávať od vzniku školských centier?

1. Zabezpečenie priechodnosti rôznych stupňov (napr. SOŠ, SOU, OU atď.) a rôznych typov (strojnictvo, ele-

ktrotechnika, hutníctvo, obchodná akadémia atď.) stredných škôl,

2. finančnú úsporu pre žiakov a rodičov,

3. zjednodušenie organizačnej štruktúry škôl.

V súlade so svetovým trendom navrhujeme odborné stredoškolské vzdelanie koncipovať so širokým všeobecným (1. a 2. ročník) a všeobecne odborným (3. a 4. ročník) profilom a užšiu špecializáciu riešiť formou pomaturitného štúdia (v 5. ročníku).

V prvých dvoch ročníkoch by sa teda pracovalo podľa rovnakých učebných osnov vo všetkých paralelných triedach (rôznych stupňov a rôznych typov). Zabezpečila by sa tým priechodnosť všetkých stupňov a všetkých typov štúdia aspoň v prvých dvoch ročníkoch.

Školské centrá by zabezpečovali vzdelávanie žiakov daného regiónu, t.j. žiakov z miesta školy a blízkeho okolia. Znížili by sa tým výdavky rodičov na ubytovanie, stravovanie, cestovné, štátom poskytované dotácie na žiacke cestovné atď.

V danom školskom centre by existovala len jedna odborná škola (s rôznymi úrovňami a typmi štúdia) pod vedením toho istého manažmentu. Aj hospodárenie a financovanie by sa riešilo ako v prípade jedného subjektu atď. Zjednodušila by sa teda aj organizačná štruktúra školy.

Náš návrh (pozri obr. 1) umožňuje riešenie odbornej prípravy na troch úrovniach (SOV, SOŠ a VOŠ) a minimálne v troch odboroch (strojnictvo, elektrotechnika, obchodná akadémia).

Riešenie je ekonomicky výhodné (nie sú potrebné domovy mládeže, minimalizujú sa výdavky na cestovné atď.), voľba špecializácie sa posúva o dva roky a užšiu

ZÁUJEMCOM O INZERCIU!

Ponúkame monosť inzerovať v časopise PEDAGOGICKÉ ROZHLADY za výhodných podmienok.

Bližšie informácie získate v redakcii.

Adresa: METODICKÉ CENTRUM, Horná 97, 975 46 Banská Bystrica.

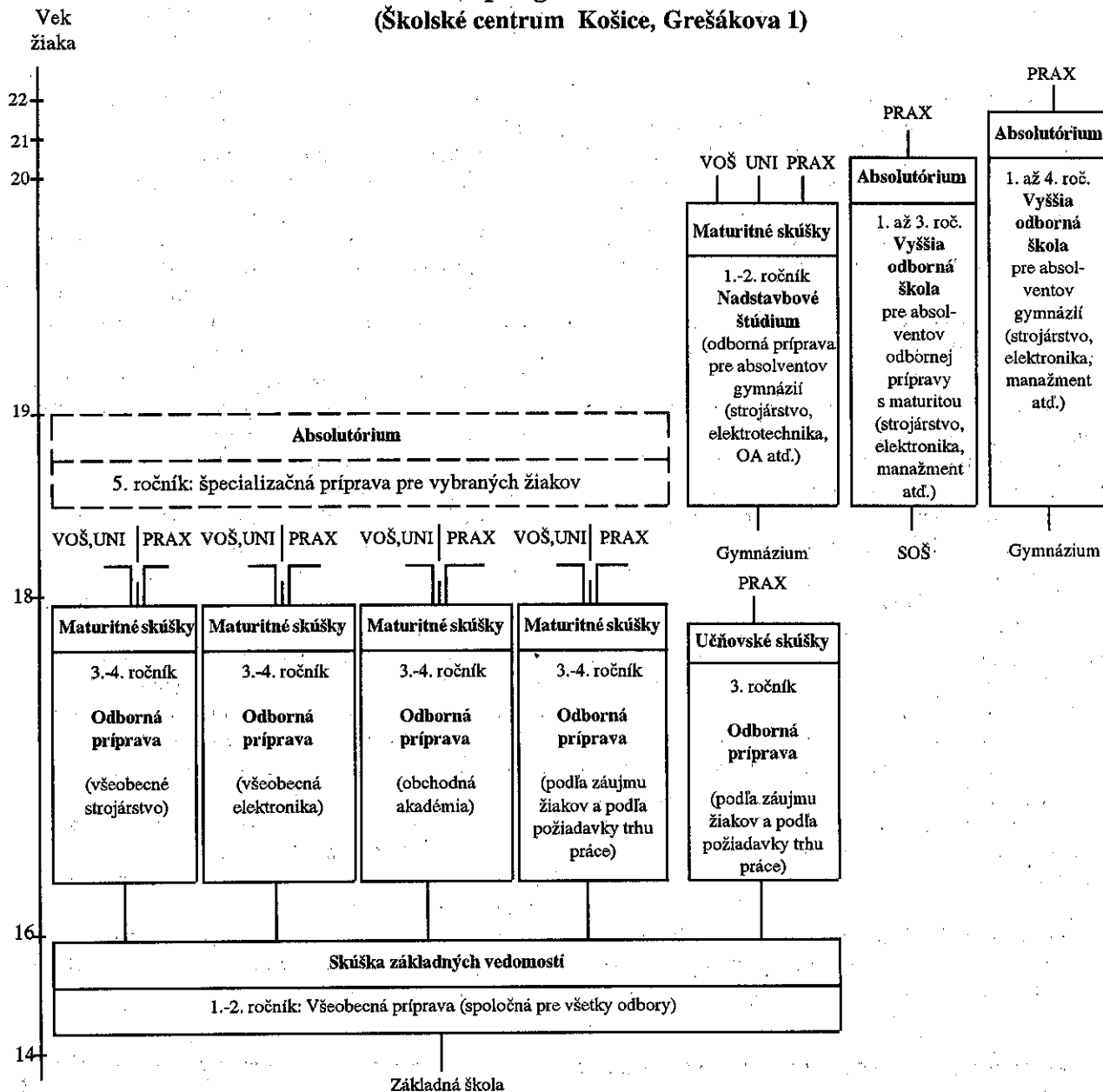
Telefón: (088) 742 571, 741 707, 754 664.

špecializáciu je možné riešiť formou pomaturitného štúdia.

Priechodnosť je zabezpečená minimálna v prvých dvoch rokoch štúdia a žiak si sám určuje vzdelávaciu cestu i úroveň odbornej prípravy.

Záverom ešte poznamenávame, že v rámci transformácie odborného školstva v ČR do konca roku 1994 bolo zriadených do 200 integrovaných stredných škôl, vo väčšine prípadov ako príspevkové organizácie s plnou právnou subjektivitou.

Návrh programu vzdelávania (Školské centrum Košice, Grešákova 1)

Poznámky: PRAX - uplatnenie sa na trhu práce
 UNI - pokračovanie v štúdiu na univerzite
 VOŠ - pokračovanie v štúdiu na vyššej odbornej škole
 SOŠ - stredná odborná škola s maturitou

Summary: The author deals with the problem of declining number of students at secondary technical schools due to financial problems. He suggests establishing regional school centres - integrated secondary schools that would provide education in a wide variety of specializations. He presents the advantages of this suggestion as well as a draft program of education in the School Centre in Košice.

HUDBA, DETSKÉ DIVADLO A ESTETICKÁ VÝCHOVA

B. Felix, Pedagogická fakulta UMB B.Bystrica

Anotácia: Pojem detské divadlo. Chápanie detského divadla ako dramatickej výchovy a jej premeny do inscenačného tvaru. Improvizácia ako metóda tvorby divadla. Vzťahy medzi dospelými a deťmi v detskom divadle. Spojenie detského divadla s hudbou. Úloha divadla v estetickú výchove.

Kľúčové slová: detské divadlo, dramatická hra, improvizácia, inscenačný tvar, rytmicko-metodický nápad, chromatické a diatonické sekvencie modelu, textové variácie, pohybové vyjadrenie hudby, divadelný tvar, dieta ako partner, schola ludus

Vymedzme si najprv pojem detského divadla. Vo všeobecnosti by mohlo ísť o akékoľvek divadlo, v ktorom hrajú deti. Nie je to tak dávno, keď sme sa s takouto definíciou uspokojili. S dodatkom, že ide o málo dokonalú napodobeninu divadla dospelých. Z toho potom logicky vyplynulo aj najzákladnejšie kritérium hodnotenia: najlepšie je to detské divadlo, ktoré sa najviac približuje divadlu dospelých.

Dnes chápeme detské divadlo ako dramatickú výchovu a jej premenu do inscenačného tvaru. Povedané s Jaroslavom Černým:

1. Scénický divadelný artefakt je etapovité vyústenie kolektívneho procesu dramatickej hry.
2. Dramatická hra sa uskutočňuje metódou improvizácie na zvolenú tému (námet).
3. Námet ako východisko celej činnosti môže byť vlastný (dospelí v spolupráci s deťmi), alebo cudzí (dram. text, próza, poézia...). Jeho prevzatie by tiež malo byť výsledkom spoločnej práce.
4. Preberané informácie (texty, hudba, mizanscéna...) sa nezahodnocujú a nefixujú opakovaním (tautológiou), ale tvorivou dramatickou hrou. Poznanie by malo byť dobrodružným objavovaním.
5. Činnosť je skupinová - spoločne dospelí s deťmi.
6. Z dôvodov umeleckých i výchovných je možné optimálny vzťah medzi dospelým (vedúcim, režisérom, spoluhercom...) a deťmi vyjadriť ako PRIMUS INTER PARES - prvý medzi seberovnými.

V divadle tohto typu vychádzame z drobných etud, hier s vlastným telom, s predmetmi, slovami, tónmi - a z nich postupne a nenásilne budujeme situácie, pridávame k nim slová, vety, dialógy... Hľadáme miesta, ktoré by sme mohli zdôrazniť hudbou, texty, ktoré by sa dali zmeniť na pieseň. Inšpiráciou môže byť melódia detskej riekanky, jednoduchý rytmicko-melodický nápad detí alebo model z hlasovej rozcvičky. Práve takto vznikla jedna pieseň v inscenácii *Aprílová škola* (súbor ATĎ pri ZUŠ Žiar nad Hronom, réžia I. Novotná, hudba B. Felix). Textovo sme vychádzali z témy *Pes, hudobne z chromatických a diatonických sekvencií modelu e-d-c*, ktorý sme rytmicky prispôbovali vytváraným textovým variáciami, napr.: Máme psa - máme doma psa - máme doma psíka - my máme doma psíka. Potom sme deťom predložili text básne D. Heviera *Búda*

na psa a na základe vyskúšaných postupov v rozcvičke sme ho melodizovali a doplnili hrou na tele.

Spojenie detského divadla s hudbou, pravdaže s takou, na ktorej tvorivo participujú deti, sa nám ukazuje ako veľmi vhodné. Jednak hra detí už v tom najranejšom štádiu úzko súvisí so spevom, tleskaním, dupaním a vydávaním rôznych zvukov, ďalej v dramatickej hre sa cielene vytvárajú také situácie, ktoré priam vyžadujú, aby zaznela hudba a spev. Myslíme si, že práve takouto ukážkou je pieseň z už uvedenej inscenácie s rovnomenným názvom *Aprílová škola*. Naviac sme sa tu pokúsili vyriešiť problém, aby sa radosť z tvorby, z vymýšľania ne Stratila ani pri fixovaní melódie, a dokonca ani pri vystupovaní pred divákmi. Časti melódie sólistka priamo na javisku improvizuje, ostatné deti tento úsek opakujú (ďalšia sólistka vymýšľa pohybové vyjadrenie hudby).

O úlohe divadla v estetickú výchove sa tu nemusíme rozširovať. Ak zdôrazňujeme detské divadlo vychádzajúce z dramatickej výchovy, vedie nás k tomu presvedčenie, že podnecovanie a rozvoj kreativity pôsobí aj na kultiváciu osobnosti, vytváranie hodnotovej orientácie človeka oveľa hlbšie a všestrannejšie ako reprodukcia a napodobňovanie. Hovorí o tom už Otakar Hostinský (*O umění - výber z diela*, Praha 1956): "Pravá výchova vkusu (a teda aj estetická výchova, pozn. B.F.) nespočíva vo vnucovaní alebo privlastňovaní cudzích, hoci sebalepších úsudkov, ale v tom, že uľahčuje a podporuje vytváranie úsudkov vlastných. Touto cestou musí byť človek vedený už v mladosti, len tak získa postupne svoj osobný vkus, nielen odlesk vkusu cudzieho."

Ide nám teda o divadlo, ktoré nereprodukuje, ale buduje. Kde sa vzájomne inšpirujú dospelí a deti, kde deti - aj keď predstavujú určité postavy - zostávajú v prvom rade samé sebou. A ich rovesníci v hľadisku sú im práve preto schopní a ochotní uveriť a prijať nimi sprostredkovanú skúsenosť za svoju. Je to cesta od nezáväznej k dramatickej hre, od improvizácie k interpretácii, k budovaniu divadelného tvaru, ale i k budovaniu vlastnej osobnosti a vzťahov k iným, teda k socializácii dieťaťa. Nie cez didaktiku, poučovanie, príklady

zo života iných, ale cez vlastné zážitky, hoci prežité len "akoby" - na javisku. Tu detské divadlo presahuje od slov k činom, od estetickéj k etickej výchove.

Môžeme deťom veľmi sugestívne rozprávať o potrebe pomáhať si navzájom, o tom, že rodičia nám chcú vždy dobre... To všetko sú len vyslovené informácie. Na prvý pohľad bezproblémovej inscenácii muzikálu *My, vrabčiaci* (súbor *Vrabčiaci* pri ZŠ Kuzmányho ul. B. Bystrica, hudba B. Felix, réžia M. Pecko) prežijú detskí herci všetky tieto situácie a v prípravnej fáze si na improvizáciách vyskúšajú aj ich rôzne riešenia.

Tematicky čerpá detské divadlo od jednoduchých rozprávok až k veľkým dielam svetovej literatúry. Žánrovo od detskej hry, ktorá ani veľmi nie je určená pre diváka až po inscenácie, ktoré smelo možno hodnotiť čisto divadelnými kritériami. Od využitia hry na tele, jednoduchých rytmických nástrojov, zaradenia piesní - až po nahradenie dialógov spevom a interpretovanie celej hudobnej zložky deťmi. Jedno však ostáva spoločné - rešpektovanie detí ako partnerov, spoluautorov, ktorí musia každú tému, konanie postáv, ich vzájomné vzťahy

vnútorne prežiť, stotožniť sa s nimi. A napokon - detské divadlo nikdy nesmie resignovať na to, že nesmeruje len k divákovi, ale aj k detskému interpretovi. Dieťa sa dostáva v hre do situácií, ktoré v reálnom živote nezažilo a na vlastnej koži zisťuje, že niet patentných riešení. Tak sa učí samostatne konať a myslieť.

Na záver si dovoľm skončiť parafrázou myšlienky Jána Amosa Komenského, ktorého koncepcia školy hrou - *Schola ludus* - sa stala základom dramatickej výchovy, a tým aj moderného detského divadla:

Povedz mi niečo - a ja to zabudnem.

Ukáž mi niečo - a ja si to budem pamätať.

Dovoľ, aby som si to vyskúšal na vlastnej koži - a ja to budem ovládať.

Dovoľ mi, aby som to prežil - a ja to budem cítiť a chápať celý život.

*Múga
Mnohých kope múga.
V poriadku.
Niektorých by mala -
do zadku.*

J. Bilý

Summary: The author explains his concept of "children's theatre" as drama education transformed into stage performance. Children learn to improvise on a given topic, look for variants and together with their facilitator (director - teacher) create a stage performance.

K VÝVOJOVÝM TENDENCIÁM VO VÝUČBE TELESNEJ VÝCHOVY

M. Mikuš, Metodické centrum Prešov

Anotácia: Nové netradičné východiská pre výučbu školskej telesnej výchovy v cieľoch, obsahu, metódach a formách práce. Odporúčané zmeny v riadení telovýchovného procesu na základných a stredných školách.

Kľúčové slová: vývojové tendencie, ciele, metódy, formy práce, riadenie telovýchovného procesu, základné, výberové učivo, učebné metódy žiaka, aktívny prístup k zdraviu, záujmová telesná výchova

Súčasná doba otvára pred nami kvalitatívne nové perspektívy výchovy a vzdelávania v demokraticky sa zjednocujúcej Európe tretieho tisícročia. Do popredia sa dostávajú nové východiská, ako je hodnotová orientácia na humanitu, demokratickosť, vedeckosť, funkčnosť, výchova k zdraviu a pod. (Bližkovský 1991 a ďalší). Dôraz sa kladie na tendenciu zásadne zmeniť ducha školy (Turek a kol. 1990; Obdržálek).

Naša pedagogická veda - a v jej rámci i teória a didaktika školskej telesnej výchovy, potrebuje sa oslobodiť od zaužívaných stereotypov myslenia a konania. Doba si vyžaduje tvorivo vyvodzovať a nastolovať modernejšie, odvážnejšie a revolučnejšie prístupy v cieľoch školskej telesnej výchovy, v jej obsahu aj v metódach a formách práce.

Riadiacu úlohu v telovýchovnom procese majú ciele. Zamyslíme sa preto najprv nad tým, aké sú na ne kladené

požiadavky. Popri tzv. **tradičných cieľoch telesnej výchovy** (pozitívne ovplyvňovanie telesnej zdatnosti, pohybovej výkonnosti, kompenzácie jednostranného, prevažne duševného zataženia v škole, regenerácia síl a pod.) sa v súčasnom vývoji našej spoločnosti do popredia stále viac dostáva:

1. Výchova vzťahu žiaka (občana) k starostlivosti o vlastné zdravie: telesná výchova sa v súčasnosti začína významne orientovať na požiadavku **formovať aktívny prístup k zdraviu** už od 1. stupňa základnej školy. Zdôrazňuje sa význam medicínskeho a pedagogického vzdelania učiteľov telesnej výchovy. Sme presvedčení, že **telesná výchova by mala v sebe integrovať všetky poznatky, ktoré majú vzťah k zdraviu.** Prax vyžaduje znova sa vrátiť ku skôr propagovanej potrebe vykonať zásadné zmeny v koncepcii školskej telesnej výchovy smerom **k prevzatíu zodpovednosti za výchovu k zdraviu na školách** (Chovanec, Mikuš 1989).

2. Dosiagnúť, aby všetci žiaci získali v škole základné telovýchovné vzdelanie ako predpoklad na ich aktívne zapojenie do celoživotnej pohybovej aktivity (a to nielen ako aktívni cvičenci, ale aj ako jej organizátori, rozhodcovia a kultúrni diváci).

3. Vypestovať u žiakov kladný vzťah k telesnej výchove, aby ju považovali za pevnú súčasť svojho spôsobu života. Jednou z dôležitých úloh povinnej telesnej výchovy je pripraviť žiakov na racionálne využívanie voľného času.

V súvislosti s cieľmi telesnej výchovy dôjde k významným zmenám v štruktúre učiva.

1. Vývoj smeruje k väčšej voľnosti vo vzťahu základné učivo - výberové učivo. Tento vývoj podmieňuje veľká rozmanitosť podmienok, záujmy učiteľov, žiakov, regionálne tradície a pod. Pri tvorbe nových pripravovaných učebných osnov bude potrebné záväzne stanoviť určitý maximálny objem základného učiva (tento bude predstavovať akúsi hranicu "vedenia a nevedenia"), ktorý si musí osvojiť každý žiak (Turek a kol. 1990).

2. Štandardný "klasický" obsah učiva oživia tzv. ne-tradičné pohybové aktivity, ktoré pozitívne prispievajú k postupnému zvyšovaniu záujmu žiakov o telesnú výchovu (napr. menej známe pohybové a športové hry, rozvoj pohybových schopností v posilovni, u dievčat aerobik a pod.).

3. V súvislosti s výchovou žiakov k zdraviu významné miesto v učebných osnovách zaujmú pohybové aktivity, ktoré sa dajú vykonávať individuálne alebo v malých skupinách, napr. ako "rodinná pohybová aktivita", "bytový telocvik" a pod. Pôjde o tieto pohybové aktivity:

- kondičná, základná, zdravotná gymnastika,
- jógové aktivity, strečing,
- beh v teréne, v prírode,
- turistika, lyžovanie, plávanie,
- regeneračné procedúry - saunovanie, masáž, auto-masáž a pod.

4. Pri pohľade na obsah učiva chceme ešte upozorniť na rozvoj osobnosti žiaka vzdelávacím obsahom a procesom jeho osvojovania (tzv. procesuálny obsah). Osvojovaním tzv. procesuálneho obsahu získava žiak základné poznatky o zručnosti, ktoré mu umožňujú aktívne sa zapájať nielen do riadenia telovýchovného procesu v škole, ale ktoré tvoria základ pre jeho celoživotné zdokonaľovanie sa (vedenie družstva, vedenie rozcvičenia, tzv. kondičnej vložky; strečingu, poskytovanie dopomoci a záchranu, vedieť pracovať s písomnými programami, výkon funkcie rozhodcu a pod.).

Predpokladáme, že rozhodujúcim činiteľom očakávaných pozitívnych zmien v telesnej výchove budú

predovšetkým zmeny v riadení telovýchovného procesu. Pokúsime sa formulovať niektoré základné vývojové tendencie v tejto oblasti:

1. Pôjde o vytvorenie vzťahu UČITEĽ - ŽIAK

a) Dôležitým krokom bude tendencia prejsť od riadenia k vedeniu, t.j. k usmerňovaniu žiakov, predovšetkým "nedonucovacími" prostriedkami nahradí autoritu moci - mocou autority.

b) Veľký dôraz sa bude klásť na učebné metódy žiakov, umožniť im spolurozhodovanie, ich priamu účasť na riadení telovýchovného procesu.

c) Funkcia učiteľa ako "dirigenta" činnosti žiakov sa bude meniť na funkciu poradcu, konzultanta, spolupracovníka a organizátora podmienok na vzdelávanie žiakov.

d) Zvýrazní sa podiel mimokognitívnych faktorov, t.j. faktorov motivácie, citového rozvoja, hodnotovej orientácie, socializácie žiaka.

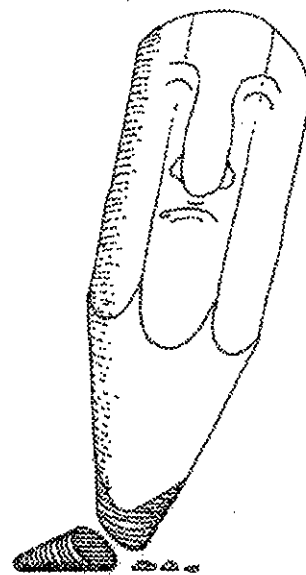
(Dobry 1983, Sýkora 1989, Chovanec, Mikuš 1989, Turek 1990, Bacík 1990, Bližkovský 1990, Brezinka 1990, Havlinová 1991, Zelina 1991, Walterová 1991, Timčák 1991, Kotásek 1992, Mikuš 1991, 1992, 1993 a ďalší).

2. Medzi vývojové tendencie v školskej telesnej výchove patrí aj záver vyjadrený v hlavnom referáte na 5. medzinárodnom kongrese ICHPER, že nastáva obrat od športu pre výkon ku športu pre radosť. V školskej telesnej výchove pôjde o umožnenie zážitku z vlastného pohybu, škola a učiteľ umožní deťom prežiť radosť a šťastné chvíle v škole (Fialová a kol. 1991).

Predpokladáme, že školskú telesnú výchovu budú ovplyvňovať aj niektoré ďalšie vývojové tendencie:

1. Zvýši sa postavenie záujmovej telesnej výchovy, ktorá by mala výraznejšie prispieť aj k riešeniu problematiky socializácie a výchovných problémov detí a mládeže (Sukuba 1990, Senka 1992 a ďalší).

2. Bude sa meniť vzťah rodina - škola (učiteľ telesnej výchovy). Vývoj smeruje k väčšej zodpovednosti rodičov za úroveň zdravia a telesnej zdatnosti svojich detí. Škola sa musí podieľať na ich výchove k tejto zodpovednosti. Od učiteľov telesnej výchovy sa bude žiadať pravidelná analýza zdravotného stavu, telesného vývoja, pohybovej výkonnosti a telesnej zdatnosti, postojov a záujmov žiakov v telesnej výchove (Brezinka 1991, Hraděčná 1992).

Literatúra:

1. Bližkovský, B.: *Demokracie, odbornost a výchova. Pedagogická revue*, 43, 1991, č. 8, s. 561-568.
2. Chovanec, J. - Mikuš, M.: *Perspektívy utvárania obsahu telovýchovného procesu v školskej telesnej výchove. In: Zborník Progresívne trendy výučby v telovýchovnom procese. Prešov, PF UPJŠ 1989. S. 17-20.*
3. Mikuš, M.: *K stavu, úrovni a perspektívam školskej telesnej výchovy - ako východiska na jej modernizáciu. In: Zborník Modernizácia výučby telesnej výchovy. Prešov, MC 1992. S. 7-26.*
4. Turek, I. a kol.: *Duch školy. Prešov, MC 1990.*
5. Zelina, M.: *Osobnosť učiteľa. Pedagogická revue*, 42, 1990, č. 3, s. 208.

Summary: Based on analysis of a state of level in PE teaching and the study of current pedagogic literature the author states tendencies in development of PE teaching in primary and secondary schools.

MOŽNOSTI OSOBNÝCH POČÍTAČOV PRI VÝUČBE HUMANITNÝCH PREDMETOV

J. Klimeš, Univerzita M. Bela B. Bystrica

Anotácia: Názory na uplatnenie počítača vo vyučovaní. Z histórie počítačov. Typy používaných počítačov na našich školách. Typy programov podľa zamerania. Možnosti angažovania v rozličných pedagogických situáciách. Podpora výučby histórie.

Kľúčové slová: osobný počítač, podpora výučby počítačom, humanitné predmety, didaktické programy, AVIS, prezentácia poznatkov, hodnotenie, typy úloh

1. Úvod - názory na uplatnenie počítača vo vzdelávaní

Dnes ani ľudia pracujúci v oblastiach vzdialených od techniky, obchodu a prírodných vied nemôžu nevidieť razantný nástup počítačov do mnohých odborov ľudskej činnosti. Zasiahol aj celú oblasť školstva a vzdelávania. Ako pri každom zásahu do zabeznutých postupov, existuje široké spektrum názorov na uplatnenie počítača vo výučbe:

- Žiadny stroj nemôže nahradiť učiteľa, ľudský kontakt medzi osobnosťou učiteľa a žiaka. Preto sú pokusy o uplatnenie počítača vo vzdelávaní škodlivé a povedú k dehumanizácii vzdelávania.

- Vieme si predstaviť uplatnenie počítača v matematike (veď je to matematický stroj), samozrejme v informatike, možno aj vo fyzike. V humanitných odboroch ale nejde o žiadne výpočty, počítač tam teda nemá čo robiť.

- Nevieť programovať a nechcem sa to učiť. Preto práca s počítačom nepripadá pre mňa do úvahy.

- Aj by som si vedel predstaviť pomoc počítača v mojom humanitnom predmete, ale k tomu potrebujem perfektnú technickú pomoc, dobre vybavenú počítačovou učebňu a profesionálne programy na podporu vyučovania.

- Počítač je možné naprogramovať na akúkoľvek činnosť a vybaviť ho aj inteligenciou, takže v budúcnosti preberie úlohu učiteľa vo vzdelávacom procese.

Mnohé z týchto názorov majú racionálne jadro, niektoré však vychádzajú z nepresnej alebo chybných predstavy o počítači a jeho možnostiach. Chcel by som tieto predstavy upresniť.

2. Čo je to počítač?

Načrtneme trocha do histórie. Pokusy o zostavenie stro-

jov, vykonávajúcich rýchle a bezchybné časovo náročné výpočty, sa datujú od 17. storočia (Pascal 1641, Leibniz 1680). Tie pracovali samozrejme, na mechanickom princípe. Elektrické princípy využil s veľkým úspechom Hollerith (1888) pri spracovaní výsledkov sčítovania ľudí v USA.

História elektronických počítačov (používajúcich elektrónky, neskôr tranzistory a dnes integrované obvody) začína v 40. rokoch 20. storočia - stimulom ich rozvoja v Nemecku i v USA bola potreba riadenia komplikovaných zbraní v svetovej vojne. Po vojne sa však vývoj nezastavil, výkonnosť počítačov rástla a ich rozmery sa zmenšovali. Kľúčovým okamihom v tomto vývoji bolo uvedenie osobných počítačov firmou IBM v roku 1982 a ich vývoj v posledných 12 rokoch predstavuje unikátnu kapitolu dejín techniky.

Počítač je riadený programom. Vie robiť teda iba to, čo ho programátor naučil. Dnes už to zďaleka nie sú iba zložité výpočty, skôr naopak - tie predstavujú menšiu časť prác vykonávaných počítačmi. Vie pracovať s textami, súborami údajov, statickými i pohyblivými obrázkami, prejavuje sa i zvukovo.

Osobný počítač má svoj názov od toho, že v určitom okamihu je plne k dispozícii svojmu užívateľovi a vykonáva činnosti, ktoré tento určuje príkazmi zadávanými z klávesnice alebo myšou (vstupné periférne zariadenie). Reakciou počítača je zvyčajne text, čísla alebo grafický výstup na monitore, niekedy tiež tlačný výstup alebo zvuk (výstupné periférie).

S akými počítačmi sa možno stretnúť na našich školách?

Vybavovanie škôl počítačmi začalo už v 80. rokoch v rámci programu elektronizácie. Tento program zastal

Edičný plán Metodického centra Banská Bystrica na školský rok 1994/95

RIADENIE

1. Harkabus, Š.: Alternatívne pedagogické dokumenty na SŠ
2. Študijné materiály k funkčnému vzdelávaniu riadiacich pracovníkov SŠ - osobnosť riadiaceho pracovníka školy, kultúra školy, riadenie pedagogického programu školy (autorský kolektív)

PEDAGOGIKA A PSYCHOLÓGIA

1. Rötling, G.: Alternatívne otázky didaktiky vyučovania na SŠ
2. Rötling, G.: Metodika činnostného učenia v teoretickej zložke odborného vzdelávania
2. Turek, I.: Kapitoly z didaktiky. Ciele vyučovacieho procesu
3. Turek, I.: Problémy efektívnosti vyučovania na SŠ

TRIEDNY UČITEĽ

1. Faktor, J.: Metodická príručka pre začínajúcich triednych učiteľov

ETICKÁ VÝCHOVA

1. Gál, J.: Problémy vyučovania etickej výchovy na SŠ
2. Kožnar, J.: Dospievanie
3. Rúčková, L.: Využitie literárneho textu v etickej výchove pre SŠ
4. Šimonová, B.: Literatúra v etickej výchove. 2 zv.
5. Valica, M.: Asertivita v etickej výchove na SŠ

ESTETICKÁ VÝCHOVA

1. Kollárová, E.: 5x MP dotykov s ESV
2. Kollárová, E.-Kopinová, L.: Hudobné prechádzky storočiami (videozáznam)
3. Kollárová, E.: Eticko-estetické paralely (videozáznam)
4. Kollárová, E.: E.Kristínová recituje (videozáznam)

OBČIANSKA NÁUKA

1. Aktuálne filozofické problémy (Filozofumena II.) (autorský kolektív)
2. Aktuálne filozofické problémy (Filozofumena III.) (autorský kolektív)
3. Gál, J.: Etika vo vízii F.Brentana
4. Gál, J.: O metodike vyučovania občianskej náuky na SŠ
5. Gál, J.: Vzťah žiakov G k spoločenskovednému vzdelávaniu - prieskum
6. Golema, M.: Filozofický text. Úvaha o význame, potrebe, možnosti použitia filozofického textu pri vyučovaní filozofie
7. Kováčik, M.: Ekonomická čítanka II.
8. Kováčik, M.: Estetická čítanka
9. Kováčik, M.: Kartotéka slovenskej filozofie 1. a 2. časť
10. Kováčik, M.: Psychologická čítanka
11. Kováčik, M.: Sociologická čítanka
12. Podušelová, M.: Didaktické hry vo filozofii
13. Šlosiar, J.: V labyrinte poklasickej filozofie
14. Študijné texty pre korešpondenčný kurz Základy ústavnej demokracie
15. Úvod do štúdia dejín filozofie

DEJEPIS

1. Alberty, J.: Prekonávanie marxizmu-leninizmu vo vyučovaní dejepisu na SŠ
2. Dolník, V.: Didaktické testy pre 2. ročník G
3. Dolník, V.: Didaktické testy pre 3. ročník G
4. Fiačanová, D.: Tatrín - predchodca Matice slovenskej
5. Folkman, Š.: Alternatívne texty k vyučovaniu dejepisu - pravek
6. Folkman, Š.: Dejiny humorne a hrou

7. Fremal, L.: Slovenská republika 1939 - 1945
8. Chovanec, J.: Academia Istropolitana
9. Chovanec, J.: Slovenské vysťahovalectvo na konci 19. storočia
10. Chylová, E.: Čo nebolo na hodine dejepisu (videozáznam)
11. Chylová, E.: Možnosti metód tematickej výuky dejepisu na SŠ
12. Chylová, E.: Problémy tematickej alternatívy výuky dejepisu na SOŠ a SOU
13. Laššuth, J.: PhDr. Milan Hodža - biografía
14. Matejkin, S.: Analýza povojnového vývoja v ČSR - 50. roky
15. Osobnosti národných dejín 19. a 20. storočia (autorský kolektív)
16. SNP v pamäti národa. Zborník z konferencie (autorský kolektív)
17. Stanislav, J.: Vojenské projekty povstania a sovietske postoje k nim
18. Varínsky, V.: Analýza povojnového vývoja ČSR - 60. roky
19. Zborník z celoslovenskej konferencie učiteľov o vyučovaní dejepisu

SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA

1. Fridman, L. - Honétzy, D.: Filmové prepisy literárnych diel spracované na videu,
2. Fridman, L. - Honétzy, D.: Videoprogramy v SJL
3. Fridman, L. - Honétzy, D.: Život a dielo A. Camusa
4. Fridman, L. - Honétzy, D.: Život a dielo J.P. Sartra
5. Hurtaiová, Z.: Klenoty stredovekej slovenskej literatúry ako zdroj budovania národnej hrdosti na hodinách SJL
6. Kováčik, E.: Súčasná slovenská poézia - interpretácie (Moravčík, Hevier, Štrpka, Kolenič)
7. Králik, L.: Alternatívne texty z rétoriky
8. Krnová, K.: Dušan Mitana
9. Lomenčík, J. - Oravec, P.: Netradičné metódy a formy práce na hodinách jazyka a literatúry II.
10. Rétorika v škole i mimo (výber z referátov zo seminára na Štúrovom Zvolene) (autor. kolektív)
11. Šimon, L.: Franz Kafka
12. Šimonová, B.-Skotnická, J.: Netradičné metódy a formy práce na hodinách jazyka a literatúry I.
13. Žilka, T.: Postmodernizmus ako možnosť interpretácie literárneho diela (Irena Brežná)
14. Žilková, M.: Literatúra ako súčasť estetických aktivít I. (Metodika estetiky)

MAĎARSKÝ JAZYK A LITERATÚRA

1. Babróczkyová, E.: Antológia maďarskej literatúry v Rumunsku
2. Babróczkyová, E.: Antológia medzivojnovkej maďarskej literatúry
3. Babróczkyová, E.: Literárne texty pre súťaž Szép magyar beszéd a Poznaj slovenskú reč
4. Babróczkyová, E.: Maďarská literatúra v zakarpatskej oblasti Ukrajiny
5. Babróczkyová, E.: Maďarská literatúra v západných štátoch
6. Babróczkyová, E. - Együdová, E.: Literárna a kultúrnohistorická mapa Slovenska
7. Szeberinyi, Z.: Maďarská literatúra na Slovensku 1945 - 1994

ANGLICKÝ JAZYK

1. Homolová, E.: Úradné dokumenty v angličtine
2. Newsletter. Odborno-metodický časopis pre učiteľov AJ

FRANCÚZSKY JAZYK

1. Mácelová, M.: Súbor textov na pomoc vyučujúcim FJ

NEMECKÝ JAZYK

1. Lenčová, I.: Arbeit mit den Wörterbüchern
2. Lenčová, I.: Rätsel im Unterricht
3. Starch, S.: Martin Luther und die Reformation in Deutschland
4. Starch, S.-Lenčová, I.: Die mittelalterliche Literatur. Methodische Hinweise.

RUSKÝ JAZYK

1. Kollárová, E.: Kapitoly z pripravovanej učebnice RJ na SŠ
2. Kollárová, E.-Korol'ová, A.: Zdravstvuj. Sbornik tekstov dl'a škol'nikov

3. Kollárová, E.-Králik, L.: Od moderny k S.Jeseniovi (videozáznam)
4. Michajlovová, L.-Gogová, K.: Azbuka marketingu

MATEMATIKA

1. Bartková, A.: Gradované písomné práce II.
2. Halová, H.: Úlohy z matematiky pre SŠ ekonomického zamerania
3. Havalďová, J.: Aplikovaná matematika pre SOU, odbor lesníctvo
4. Hejný, M.-Michalcová, A.: Didaktické testy z matematiky
5. Lamoš, F.-Potocký, R.: Základy poisťnej a finančnej matematiky
6. Valentýniová, E.: Apliovaná matematika pre SOU, odbor stavebný
7. Vašková, J.: Nerovnosti
8. Žiljaková, E.: Aplikovaná matematika pre SOU, odbor elektrotechnika
9. Žiljaková, E.: Hodnotenie a nové metódy práce v matematike na SOU
10. Žiljaková, E.: Zbierka príkladov z predchádzajúcich olympiád na SOU

FYZIKA

1. Baník, R.-Baník, I.: Fyzikálny experiment ako motivačný faktor, 2. a 3. časť
2. Čáp, I.: 36. ročník FO (spracovaný na diskete)
3. Ferko, P.: Fyzika a biopole
4. Ferko, P.: Učebnice fyziky a ich využitie
5. Krajčo, J.: Prognózovanie počasia a starogrécka mytológia
6. Očenáš, D.: Základy astrofyziky
7. Ondrejko, S.: Mikroštruktúra látok v modelových experimentoch
8. Ondrušíková, T.: Okienko do diania fyziky v SOU a SOŠ, 2. a 3. časť
9. Zborník zo seminár Pokroky astrofyziky
10. Zborník zo 17. Vanovičových dní

CHÉMIA

1. Máčko, P.: Testové úlohy z chémie
2. Melicherčík, M.: Organické zlúčeniny

BIOLÓGIA A EKOLÓGIA

1. Kopásková, I.: Návrhy didaktických testov pre prijímacie pohovory na SŠ
2. Kopásková, I.: Pracovné listy z etológie
3. Kopásková, I.: Praktické cvičenia vo vyučovaní biológie na G
4. Mojžišová, A.: Ekoinformátor, III. a IV. časť
5. Mojžišová, A.: Pracovné listy z ekológie
6. Salaj, J.-Franc, V.: Základy systematiky živočíchov

GEOGRAFIA

1. Ďuriančík, J.: GATT - minulosť, prítomnosť, budúcnosť
2. Michal, P.: Geografické zvláštnosti oblastí SR
3. Michalová, J.: Informačný bulletin geografie III. časť
4. Michalová, J.: Sprievodca kúpeľnými mestami SR
5. Michalová, J.-Ďuriančík, J.: Informačný bulletin geografie IV. časť

EKONOMIKA

1. Droppová, O.-Krajan, E.-Pavlíková, M.: Učebné texty z ekonomiky pre SOU a SPŠ
2. Glatzová, E.: Finančný trh a burzy cenných papierov
3. Hladká, E.: Súvislé príklady z účtovníctva
4. Kerndlová, L.: Učebné texty pre učiteľov tovaroznalectva pre 2.ročník DOŠ

ELEKTROTECHNIKA

1. Daniš, M.: Kvalita regulačných obvodov
2. Križan, J.: Silnoprúdová a výkonná elektronika
3. Smolár, P.: Satelitná televízia a diaľkové ovládanie

4. Špeřko, A.: Ochrany výrobní rozvodní a sítě
5. Štandard učiva a skúšobné otázky z predmetu Základy elektrotechniky SOŠ - 2.roč. (autorský kolektív)
6. Štandard učiva a skúšobné otázky z predmetu Základy elektrotechniky SOU- 2.roč. (autorský kolektív)

INFORMATIKA A VÝPOČTOVÁ TECHNIKA

1. Bulla, I.: Diskové pamäte počítačov PC
2. Garai, M.: Metodika vyučovania informatiky a výpočtovej techniky na SŠ
3. Krajňák, J.: Európsky školský projekt v praxi
4. Král, J.: Manuál k programu DISK MANAGER
5. Súbor záverečných prác zo špecializačného štúdia informatiky a výpočtovej techniky
6. Učebné texty NOVELL 2.15 (autorský kolektív)

LESNÍCTVO

1. Informačný text k lesníckej botanike a zoológii (autorský kolektív)
2. Informačný text k ochrane lesov a prírodného prostredia (autorský kolektív)
3. Informačný text k pestovaniu lesov (autorský kolektív)

POĽNOHOSPODÁRSTVO

1. Gajdoš, M.: Plemenárske programy v chovoch hospodárskych zvierat
2. Húska, M.: Biologizácia rastlinnej výroby 1.časť
3. Húska, M.: Biologizácia rastlinnej výroby 2.časť
4. Strapák, J.: Alternatívne chovy HZ na Slovensku
5. Svoreň, J.: Pestovanie olejní v súčasných podmienkach

STAVENÍCTVO

1. Chládeková, Z.: Učebné ciele predmetu Stavebné materiály pre 1.ročník SPŠ stavebných, odbor Stavitelstvo
2. Odborné texty pre výuku NJ v SPŠ stavebných

STROJÁRSTVO

1. Beluš, P.: Štandard učiva a testové úlohy. (STT pre 4.ročník študijného odboru 23-81-6)

PEDAGOGIKA VOJNÉHO ČASU A VMV

1. Enviromentálna výchova v DM a vo VMV
2. Sabol, J.: Čítanka z etickej výchovy pre DM a VMV
3. Sabol, J.: Inovačné trendy vo výchove (súbor rešerší)
4. Sabol, J.: Videotéka pre DM a VMV (problémy výchovy na STV1 a STV2)
5. Výber textov pre záujmovú umeleckú činnosť (autorský kolektív)

ŠPECIÁLNA A LIEČEBNÁ PEDAGOGIKA

SURDOPÉDIA A LOGOPÉDIA

1. Lechta, V.-Matuška, O.: Výchova mentálne retardovaných detí ranného veku
2. Matuška, O.: Výchova sluchovo postihnutých detí s neurogénymi poruchami reči
3. Schmidtová, M.: Sluchová výchova

PSYCHOPÉDIA

1. Bajsová, L.: Prírodopis pre 9. ročník OŠ (pomocný študijný text)
2. Habánková, D.: Dejepis pre 9. ročník OŠ (pomocný študijný text)
3. Hoppanová, E.: Zemepis pre 9. ročník OŠ (pomocný študijný text)
4. Hrubčinová, A.: Technológia - odbor krajčírstvo pre II. ročník (pomocný študijný text)
5. Chmúrová, Z.: Občianska náuka pre 9. ročník OŠ (pomocný študijný text)
6. Jahoda, J.: Ekonomika a organizácia pre OÚ (pomocný študijný text)
7. Kúdelová, E.: Fyzika pre 9. ročník OŠ (pomocný študijný text)
8. Kúdelová, E.: Chémia pre 9. ročník OŠ (pomocný študijný text)
9. Palcátová, M.: Zeleninárstvo (pomocný študijný text)

na pol ceste, po roku 1989 je finančná situácia škôl premenlivá, takže vybavenie má najrozmanitejšiu úroveň:

- žiaden počítač,
- 8-bitové počítače z konca 80. rokov (PMD, Didaktik), používajúce televízor ako výstupné zariadenie a kazetový magnetofón na uchovanie programov,
- niekoľko osobných počítačov, využívaných najmä vedením a hospodárskymi pracovníkmi školy,
- niekoľko osobných počítačov je v špeciálnej učebni k dispozícii žiakom školy, najmä na výuku predmetu o počítačoch (s názvom programovanie, informatika a pod.),
- riadne vybavená jedna (alebo viaceré) počítačová učebňa s 10 až 20 osobnými počítačmi, prepojenými prípadne lokálnou sieťou, s programami pre podporu iných predmetov (prírodovedných - matematika, fyzika, chémia, cudzích jazykov, geografie atď.). Toto je v súčasnosti žiadúci stav vybavenia školy.

3. Ako sa môže uplatniť počítač pri vyučovaní?

Didaktické programy

Všetky rozmanité činnosti, ktoré vykonáva dnešný učiteľ pri vzdelávaní žiakov, je možné roztriediť do dvoch skupín: *vysvetľovanie poznatkov* a *kontrola znalostí*. Do istej miery môže tieto činnosti vykonávať aj počítač vybavený vhodným didaktickým programom. Podľa zamerania programov ich môžeme rozdeliť na :

- *demonštračné programy* pre zvýšenie názornosti kapitol, vyučovaných klasickou metódou,
- *konzultačné programy*, poskytujúce poznatky z ucelenej oblasti alebo predmetu vo forme hypermédiá:

p1	p2	p3	p4	p5	p ...	p - prezentácia poznatku
----	----	----	----	----	-------	--------------------------

- *examinačné programy* určené na testovanie vedomostí a skúšanie so záznamom výsledku do klasifikačnej evidencie:

u1	u2	u3	u4	u5	u ...	zh	u - riešenie zadanej úlohy
							zh - záverečné hodnotenie

- tzv. úplné *didaktické programy* na podporu výučby niektorej kapitoly v jednom predmete. Počítač v nich prezentuje poznatky a zadávaním úloh kontroluje ich pochopenie. Práca žiaka má teda nasledujúcu štruktúru:

p1	u1	p2	u2	p3	u3...	zu	zh
----	----	----	----	----	-------	----	----

(Zu - riešenie záverečnej úlohy.)

Rozhranie medzi týmito typmi programov nie je ostré. S postupným zdokonaľovaním programov sa zvyšuje ich použiteľnosť v rôznych pedagogických situáciách.

Osobitnú skupinu tvoria hry so vzdelávacím zameraním (krížovky, kvízy, hry pre pestovanie predstavivosti a veľa ďalších).

Pedagogické situácie podpory výučby počítačom

Podľa vybavenia školy a dostupnosti programov môže

učiteľ alebo žiaci využívať počítač v rôznych pedagogických situáciách:

- Klasická výučbová hodina, učiteľ dopĺňa výklad predvedením doplnkových informácií na počítači. K tomu je však potrebné zabezpečiť viditeľnosť a čitateľnosť výstupu z počítača pre všetkých žiakov (premietaním, použitím viacerých monitorov).
- Žiaci pracujú na počítačoch v priebehu vyučovacej hodiny individuálnym tempom (zvyčajne v počítačovej učebni) s úplným didaktickým programom. Program predstavuje náplň jednej vyučovacej hodiny (25-30 minút práce pri počítači), pre tých, ktorí postupujú rýchlejšie, sú v programe pripravené dopĺňujúce alebo rozširujúce poznatky.
- Žiaci absolvujú individuálne test vedomostí, program zisťuje správnosť ich odpovedí na zadané otázky, meria celkový čas riešenia testu a výsledok ukladá na disk.
- Žiak vlastného záujmu alebo s cieľom dohnať zameškané učivo pracuje vo voľnom čase individuálne s didaktickým programom, skúša si riešiť test, alebo sa jednoducho hrá (pritom sa niečo aj učí a súčasne získava pozitívny vzťah k práci s počítačom).
- K druhotným aplikáciám počítača vo výučbe patrí príprava referátov a pod. pomocou textového editora.

4. Možnosti osobného počítača pri prezentácii poznatkov

Forma predloženia poznatku ovplyvňuje hĺbku a trvalosť jeho osvojenia. Osobné počítače pri využití grafiky, farieb, zvukového sprievodu a animácie poskytujú široký repertoár možností prezentácie poznatkov s vysokou názornosťou a schopnosťou neustále aktivizovať žiaka a udržiavať jeho pozornosť.

Možnosti predloženia nového poznatku:

a) Výklad formou súvislého textu:

Text je nevyhnutnou súčasťou takmer každej prezentácie poznatkov. Nemá však nahrádzať učebnicu alebo učebné texty, rozsiahle textové úseky sú vhodnejšie na papieri ako na obrazovke.

Odporúča sa rešpektovať niektoré zásady:

- Text prezentovať v obvyklej forme, t.j. s diakritickými, interpunkčnými znamienkami a zaužívanými symbolmi;
- myšlienky vyjadrovať jednoznačne a s maximálnou stručnosťou, optimálny rozsah textu e 15-20 riadkov;
- využívať možnosti zvýraznenia významných častí textu farbou, typom písma a blikaním.

b) Grafické doplnenie výkladu:

Vizuálna informácia je neporovnateľne obsažnejšia a často zrozumiteľnejšia než text, preto ju treba využívať aj tam, kde to v učebniciach nie je obvyklé. Škála možností grafiky je široká - od zoradenia textových informácií do tabuľky cez klasické grafy, kreslenie notových záznamov, zobrazenie trojrozmerných predmetov v axonometrii alebo perspektívne až po obrazy blízke fotografií.

c) Animácia:

Animáciou rozumieme doplnenie zobrazenej infor-

mácie pohybom. Patrí k najmocnejším výrazovým prostriedkom počítača, ktorý nemá obdobu v tradičnej prezentácii poznatkov v učebnici. Je možná už pri textovej informácii - presúvaním, zoradovaním a zámenou slov.

d) Zvuk:

Jednohlasový generátor zvuku, ktorý patrí k štandardnej výbave PC, má mnohé možnosti doplnenia didaktickej prezentácie. Najviac sa využíva v programoch pre podporu hudobnej výchovy, ale môže byť užitočný aj v programoch pre iné predmety:

- akustické upozornenie na chybné vložený údaj,
- stimulácia zvukov sprevádzajúcich simulovaný jav,
- generovanie zvukov zvyšujúcich názornosť prezentácie,
- generovanie melódií, súvisiacich s výkladom (napr. hymny cudzích štátov v zemepise, hudobné motívy súvisiace s históriou),
- doplnenie hodnotenia odpovede (fanfáry, zvukové efekty), aj tu však treba sa vyhýbať stereotypu náhodným výberom z viacerých hudobných motívov.

Aby nedochádzalo kvzájomnému rušeniu v počítačovej učebni, sú programy vybavené možnosťou vypnutia akustického sprievodu.

e) Kombinácia PC s inými didaktickými prostriedkami:

Konfrontácia poznatkov prezentovaných na monitore s predmetmi alebo ďalšími didaktickými prostriedkami umocňuje ich didaktický účinok a mala by byť samozrejmosťou. Vo funkcii materiálnych doplnkov procesu učenia sa využívajú:

- dokumenty (učebnice, tabuľky, grafy, obrazy, reprodukcie),
- trojrozmerné predmety (reálne predmety, modely),
- akustický záznam, diapozitív, videozáznam. Túto myšlienku rozvíja koncepcia multimédií.

5. Možnosť počítača pri zadávaní a hodnotení úloh

Cieľom úlohy je overiť, ako žiak pochopil prezentovaný poznatok, alebo ako si osvojil zručnosť jeho využívania.

V tradičnom vyučovaní učiteľ sleduje postup žiaka pri riešení úlohy a hodnotí jeho čiastkové výsledky. Často

zadáva úlohy, na ktoré očakáva voľne formulovanú odpoveď, hodnotí nielen obsah odpovede, ale aj jej formu, správne používanie pojmov atď.

Taký prístup zatiaľ nemožno v plnom rozsahu aplikovať v didaktických programoch. Analýza voľnej odpovede vyžaduje sémantický rozbor a istú inteligenciu, okrem toho jej vkladanie prostredníctvom klávesnice je v porovnaní s rečovou komunikáciou nepraktické. Táto okolnosť patrí k hlavným slabším počítača pri jeho využití vo výučbe.

Pri zadávaní úloh sa odporúča rešpektovať tieto zásady:

- voliť úlohy, ktoré stimulujú k samostatnému mysleniu,
- jasne a stručne formulovať zadanie úlohy,
- používať čo najjednoduchší spôsob vloženia odpovede,
- zadávať úlohy s postupne narastajúcou náročnosťou tak, aby bola vysoká pravdepodobnosť ich správneho vyriešenia,

- pri každom behu programu generovať iné úlohy zadanej náročnosti, aby sa znížil strojový charakter dialógu.

Počítač meria aj čas potrebný na splnenie úlohy, ktorý sa využíva pri celkovom hodnotení po skončení práce s programom a niekedy slúži ako limit trvania činnosti.

K najčastejšie využívaným typom úloh patria:

a) Úlohy s jednoznačnou odpoveďou, napr. doplnenie písmen, slov, pojmov do predloženého textu.

b) Volená odpoveď:

Tento typ úloh sa bežne užíva v kvízoch, testoch IQ a pod. Výhodou je jednoduchosť vkladania odpovede a vyhodnotenia jej správnosti. Odporúča sa výber z 3-5 odpovedí.

c) Označenie súvislostí medzi pojмами alebo javmi, napr.

- zatriedenie javov do tabuľky pod nadradené pojmy,
- zotriedenie javov, faktov, pojmov podľa daného kritéria.

d) Úlohy nadväzujúce na grafickú prezentáciu, napr.

- označenie miesta v obraze posunutím kurzoru do zodpovedajúceho miesta príkazmi z klávesnice alebo pohybom myši,

- doplnenie textu do grafu,

- dedukcia odpovede z grafického vyjadrenia.

e) Úlohy súvisiace s predloženým zvukovým javom

napr. pomenovanie predloženého zvukového javu (interval, stupnica, motív).

Mnohé funkcie, ktoré by boli užitočné z didaktického hľadiska, nie sú zatiaľ realizované na štandardnom PC, napr.:

- analýza voľnej odpovede zadanej z klávesnice,
- analýza hovorenej odpovede (napr. pri výučbe jazyka),
- hlasová komunikácia počítača s žiakom,
- hodnotenie manuálnej činnosti (napr. pri riešení geometrických úloh).

6. Možnosti podpory výučby histórie

- *Demonštračné programy*, najmä grafické, napr.: mapy historických území a ich vývoj,

prvky stavebných slohov, príklady budov, historicky významné melódie s obrazovým sprievodom.

- *Encyklopedické programy* vo forme hypertextu, najmä na CD (priemerne 2000 strán, 1000 obrázkov): určité obdobie, osobnosť, pramene,
- testy, najmä pamäťové otázky,
- hry s historickým námetom.

Kde vziať programy:

- zo zahraničia (tu však existuje jazyková, kultúrna, cenová a hardwarová bariéra),
- z profesionálnych pracovísk v SR - momentálne nie sú, tvorbou didaktických programov sa zaoberajú niektoré univerzitné pracoviská,
- učiteľ sám využitím typových programov (napr. program TEST),
- učiteľ sám s pomocou autorského systému.

Autorské systémy sú určené pre vytváranie didaktických programov autorom bez znalosti programovacieho jazyka. Autor podľa scenára odpovedá na otázky a výzvy systému a tak postupne vytvára didaktický program. Pritom však môže využívať len tie možnosti, ktoré systém ponúka. Toto obmedzenie sa usilujú autori systémov odstrániť zabudovaním niektorých inštrukcií autorských jazykov alebo ďalším rozširovaním možností autorského systému, čo však zvyšuje náročnosť užívania systému.

Literatúra:

1. Mazák, E.: *Počítačové výukové programy a metodika jejich tvorby*. Praha, Ústav školských informácií 1988.
2. Říha, Z.: *Programové riadenie učebných činností žiakov*. Bratislava, SPN 1991.
3. Šteffl, O.: *K počítačové výuce na školách v USA*. *Učební pomůcky*, 29, 1990, č. 6.
4. *Program Informatika pro všechny ve Francii*. *Učební pomůcky*, 27, 1987, č. 1.

Summary: The article deals with the possibility of using computers in teaching humanities. The author answers the question of how to use computers in various teaching situations and he characterizes some types of programs and suggests the possibilities of buying them. In a short time, he expects computer literacy of all teachers.

POHLADY DO ZAHRANIČNÉHO ŠKOLSTVA

Základné a stredné školstvo v Bavorsku

P. Baur - P. Hell - A. Ohgke, Pedagogická akadémia Dillingen, Bavorsko

V súlade s Ústavou danou kultúrnou zvrchovanosťou krajiny má Slobodný štát Bavorsko oprávnenie na vlastnú vzdelávaciu a školskú oblasť - od materskej až po vysokú školu.

Toto školstvo je podriadené štátnemu útvaru a dozoru, pričom sa zaručujú základné práva zakotvené v Ústave. Súkromné školy musia vyhovovať rovnakým požiadavkám ako verejné školy. Pri všeobecnovzdelávacích školách majú priemernú účasť okolo 10%, pri učňovských asi 14%.

Štátna starostlivosť o trvale dobrú úroveň všetkých vzdelávacích zariadení je dôležitým predpokladom pre

Príklad - AVIS (vyvinutý na SVŠT Bratislava):

Základnou jednotkou didaktického programu vytváraného podľa scenára je strana obsahujúca:

- prezentáciu poznatku na obrazovke s možnosťou voľby typu písma a farieb, grafickú časť prezentácie možno vytvoriť grafickým editorom,
- otázky (podmienky odpovede, nápoveda),
- ďalší postup (podľa výsledkov lokálneho a globálneho hodnotenia odpovede).

Okrem funkcie vytvárania didaktických programov umožňuje AVIS viesť agendu autorov, predmetov, žiakov a ich výsledkov.

Pri prvých krokoch učiteľa humanitného predmetu k využitiu počítača treba hľadať pomoc u kolegu - učiteľa informatiky.

4. Záver

Perspektívnosť využitia počítačov v procese vzdelávania potvrdzuje aj pozornosť, ktorú mu venujú vlády a školské inštitúcie vyspelých krajín. U nás nie je situácia s využitím počítačov vo výučbe histórie zatiaľ veľmi povzbudzujúca. Je však len otázkou času, kedy sa vybavenie škôl technikou a programami zlepší a práca s počítačom sa bude očakávať od každého učiteľa. Tomuto vývoju možno ísť v ústrety využitím už tých skromných možností, ktoré každý z nás má.

demokratickú rovnosť šancí. Pre prijatie dieťaťa do určitej školy sú rozhodujúce jeho schopnosti, inklinácia a výkon, nie hospodárske a spoločenské postavenie rodičov. Každý obyvateľ Bavorska má nárok na to, aby získal svojim schopnostiam a orientácii primerané vzdelanie. V prípade potreby sa môže nadaným žiakom umožniť návšteva škôl - aj vysokých - z verejných prostriedkov.

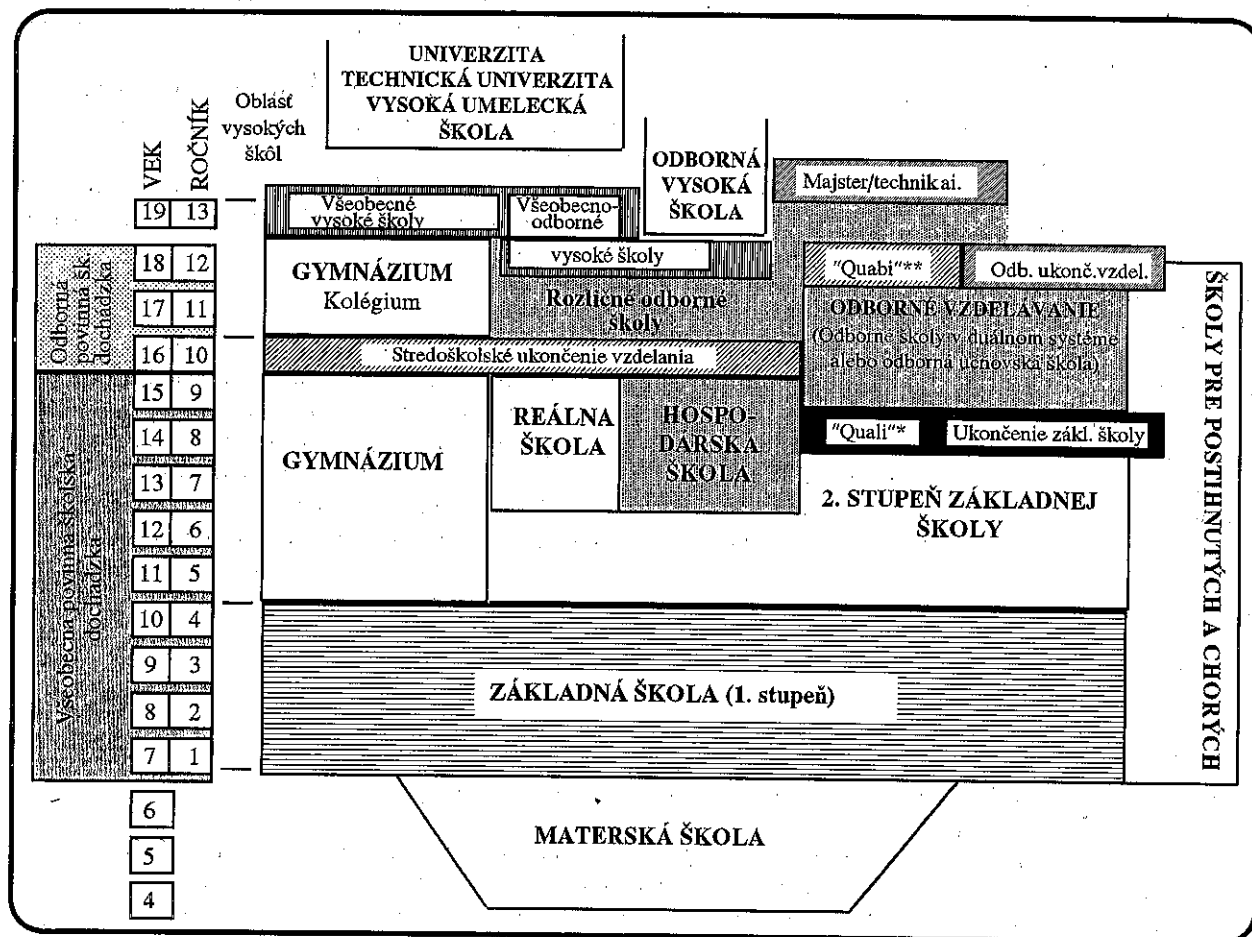
Materskú školu možno navštevovať od 3 rokov do začiatku povinnej školskej dochádzky. Je to prvý stupeň bavorského školstva. Materská škola podporuje rozvoj dieťaťa všestranným hravým spôsobom, bez formalizovaného školského učenia a bez toho, aby sa v predstihu osvojova-

la abeceda. Pritom sa flexibilne zohľadňujú predpoklady a individualita jednotlivých detí. K dôležitým učebným oblastiam v hre a pri skupinovej práci patrí náboženská a spoločenská výchova, komunikácia a

kreativita, príroda a životné prostredie, ako aj zdravotná výchova. Skupiny majú najviac 20 - 25 detí.

Nasledujúca schéma poskytuje prehľad o bavorskom školstve:

Základná schéma bavorského školstva

VYSVETLIVKY:

Vysokoškolský stupeň

Odborné ukončenie vzdelávania

Stredoškolské ukonč. vzdeláv.

Ukončenie základnej školy

* Kvalifikačné ukončenie základnej školy
 ** Kvalifikačné ukončenie vzdelávania v odbornom školstve

Grundschule - základná škola (1.-4. ročník)

Spolu s výchovou v materskej škole je základná škola fundamentom bavorského školstva. Zahŕňa 1. až 4. ročník a je spoločnou školou pre šesť- až jedenásťročných. Spolu s Hauptschule (2. stupeň základnej školy) tvorí Volkshule (ľudovú školu). Návšteva základnej školy je povinná pre všetky deti, ktoré dovŕšili šiesty rok do stanoveného 30. júna. Podľa zrelosti dieťaťa je možný aj skorší nástup do školy (s dátumom narodenia do 31.12.) alebo tiež jednorazový odklad školskej dochádzky o jeden rok.

Základná škola má

- podporovať všestranný rozvoj osobnosti dieťaťa,

- sprostredkovať základné obsahy pre neskoršie učenie,
- zohľadňovať zvláštnosti a životnú situáciu týchto detí,
- prebúdzat všestranné záujmy a posilňovať radosť z učenia.

Vychádzajúc zo skúseností dieťaťa, základná škola opatrne, ale cielavedome uvádza do školského vzdelávania. Sprostredkováva nielen základné spôsobilosti v čítaní, počítaní a písaní, ale prebúdzá aj tvorivé sily a podporuje u dieťaťa schopnosť vnímať a vyjadrovať sa. Aby každý žiak bol podľa možnosti spravodlivo ohodnotený, dopĺňajú sa vyučovacie metódy prostredníctvom individuálnej, partnerskej a skupinovej práce. Každú triedu v prevažnej miere vyučuje jeden učiteľ - "triedny učiteľ", čo zaručuje jednotu výchovy a vyučovania. Prvé známky sa dávajú na konci 2. ročníka.

Možnosti školského vzdelávania po absolvovaní základnej školy

Žiaci môžu pokračovať vo svojom vzdelávaní v piatom ročníku (Hauptschule - 2. st. ZŠ) bez prijímacieho konania.

Pre prijatie do 5. ročníka gymnázia je potrebné osvedčenie o prestupe zo základnej školy, ktoré sa vystaví na základe žiadosti rodičov. Musí sa potvrdiť spôsobilosť žiaka pre štúdium na gymnáziu. Malá časť žiakov prestupuje - s príslušným osvedčením - až od 5. ročníka ZŠ do rovnakého ročníka gymnázia.

Spôsobilosť pre gymnázium sa potvrdí vtedy, keď priemer ročníkových postupových známok z nemčiny, matematiky a prírodovedy je lepší ako 1,5 a pedagogické hodnotenie slovnej zásoby dôpadne tiež pozitívne. Pri nepotvrdennej spôsobilosti môže sa ešte žiak pokúsiť o prestúpenie formou trojdňového pokusného vyučovania na gymnáziu.

Hauptschule (2. st. základnej školy)

Tento stupeň školy ďalej pokračuje 5. - 9. ročníkom. Učebné osnovy a výber predmetov vychádzajú v ústrety nadaniu a orientácii žiakov hlavnej školy prostredníctvom učenia orientovaného na život a povolanie a dávajú tomuto druhu školy jej vlastný, nezameniteľný profil. Povinná je pre všetkých žiakov, ktorí neprestúpili zo 4. ročníka základnej školy na gymnázium.

Úlohy a ciele vyučovania

Sprostredkovanie učebnej látky je zakomponované do rozsiahlej výchovy žiakov v zmysle prípravy na život.
- Základné všeobecné vzdelanie sprístupňuje podstatné oblasti kultúry.

- Vyučovanie má posilňujúci charakter smerom k praxi. V predmetoch, ako je výtvarná výchova, pracovné vyučovanie, technické kreslenie, domáce hospodárstvo, strojopis, stenografia a informatika, stojí praktické vyučovanie v popredí. V predmete pracovné vyučovanie sa žiaci uvádzajú do opakovaných kontaktov so svetom práce. Obsahuje prehliadky podnikov, podnikové praktikum, ako aj úzku spoluprácu s odbornou školou a s poradenskou službou pre voľbu povolania na pracovnom úrade.

Jedno- až dvojtýždňové praktikum v podniku slúži v 8. a 9. ročníku na prehĺbenie a doplnenie poznatkov získaných v praktických predmetoch a v pracovnej náuke. Sprostredkováva reálne skúsenosti na konkrétnom pracovisku. Učitelia spolupracujú pritom s podnikom, pripravujú žiakov a teoreticky prispievajú k vytvoreniu skúseností.

Záver

Úspešné ukončenie základnej školy

Každý žiak, ktorý úspešne absolvoval 9. ročník, získa "úspešné ukončenie základnej školy".

Kvalifikačné ukončenie základnej školy

Všetci žiaci 9. ročníka môžu dosiahnuť takéto ukončenie formou účasti na "mimoriadnom zisťovaní výkonu"

v nasledujúcich predmetoch:

Nemčina, matematika, pracovné vyučovanie, angličtina, prakticko-umelecký predmet alebo jeden predmet odborného vyučovania a dva prakticko-umelecké predmety. Celkové hodnotenie nesmie byť horšie ako trojka.

Kvalifikačné ukončenie základnej školy oprávňuje na postup do učňovskej nadstavbovej školy (po ukončení odbornom vzdelávaní), do učňovskej odbornej školy, do zvláštneho 10. ročníka reálnej školy, ako aj 9. ročníka hospodárskej školy.

ŠKOLY PRE POSTIHNUTÝCH A CHORÝCH

"Školy pre handicapovaných a chorých (osobitné školy) sú určené pre žiakov, ktorí sú vo svojom vývoji alebo v učení prinajmenšom dočasne tak obmedzení, že v iných (všeobecnovzdelávacích) typoch škôl nemôžu - alebo aspoň úspešne nemôžu napredovať." (BayEUG, Art.9) Vytýčené ciele a formy vyučovania sa zameriavajú na zvláštne predpoklady žiakov, na ich individuálnu, osobitnú potrebu pedagogickej podpory a orientujú sa na ich životné a učebné potreby. "Takto majú žiakov priviesť k sociálnemu a odbornému začleneniu sa, prispôbiť ich na zvládnutie života a pomôcť im k plnému životu". (BayEUG, Art.9.)

Táto požadovaná osobitná pedagogická pomoc integrácii sa rozvíja v nasledujúcich organizačných formách:

1. Zvláštna pedagogická podpora prostredníctvom preventívnych opatrení (integrácia pomocou prevencie)

Deti so zvláštnymi nárokmi na pedagogickú podporu dostávajú v podobe pedagogickej ranej podpory a v školských prípravných zariadeniach pomoc, ktorá má zamedziť, zmierniť alebo vyrovnať vplyv pôsobenia poškodenia alebo poruchy na vývoj dieťaťa.

Pomocou ranej intervencie sa účinne preventívne predíde vzniku nejakého handicapu.

2. Zvláštna pedagogická podpora pomocou osobitných pedagogických pohotovostných služieb (priebežná integrácia)

Deti a mladiství s nárokmi na osobitnú pedagogickú starostlivosť majú navštevovať všeobecné školy, ak je tu zabezpečená potrebná osobitná pedagogická podpora a môžu sa vyučovať v súlade so vzdelávacím cieľom podľa tamojších učebných plánov. Pohotovostné osobitné pedagogické služby sú k dispozícii svojimi radami učiteľom všeobecných škôl a oprávneným vychovávateľom a podporujú postihnuté deti a mladistvých pomocou doplnkových zvláštnych pedagogických opatrení a aj špeciálneho vyučovania.

3. Osobitná pedagogická starostlivosť v školách pre postihnutých (integrácia ako cieľ)

Postihnuté deti, ktoré napriek diferenciacii, individualizácii a podpore pohotovostných zvláštnych pedagogických služieb nemôžu byť dostatočne vzdelávané a podpo-

rované vo všeobecných školách, navštevujú osobitné pedagogické diagnostické a podporné triedy ako vstupný stupeň podporných škôl alebo svojmu handicapu zodpovedajúce školy pre postihnutých. V 9 rozličných, druhu a stupňu príslušného postihnutia a nárokom na starostlivosť zodpovedajúcim druhom osobitných škôl, a v osobitných odborných školách dostávajú postihnutí žiaci diferencovanú výchovnú a vyučovaciu ponuku. Tieto školy pripravujú na integráciu napriek postihnutiu a smerujú k vlastnej realizácii v sociálnom začlenení tým, že sa orientujú na životné a vzdelávacie potreby a poskytujú potrebnú osobitnú pedagogickú pomoc.

4. Zvláštna pedagogická starostlivosť v kooperatívnych formách (integrácia pomocou kooperácie)

Integrácia ako cieľ vzdelávacích a podporných snažení na školách pre postihnutých môže byť realizovaná len v úzkej kooperácii so všeobecnými školami a s mimoškolskými zariadeniami. Preto sa majú využívať príležitosti na kooperatívne opatrenia, pri ktorých môžu handicapovaní žiaci spolu s nepostihnutými zbierať najmä užitočné skúsenosti sociálnej a personálnej integrácie. Prostredníctvom spoločných školských aktivít sa má pripraviť na jednej strane redukcia prekážok, obáv z kontaktu, predsudkov a nedôvery, na druhej strane odstrániť neznalosť medzi žiakmi všeobecných škôl a škôl pre postihnutých a oživiť uvažovanie, orientáciu a preorientáciu.

REÁLNA ŠKOLA V BAVORSKU

Reálna škola je typom všeobecnevzdelávacej školy, ktorá sprostredkováva fundované a rozsiahle všeobecné vzdelanie a vytvára dôležité základy pre vzdelávanie v povolani, s vyššou odbornou, ekonomickou, ekologickou a sociálnou zodpovednosťou v priemysle, remesle, obchode a v správe, ako aj v sociálnych, tvorivých oblastiach a v oblasti domáceho hospodárstva. Žiakom otvárajú možnosť pokračovať v štúdiu na vyšších školách - až po odbornú vysokú školu a univerzitné štúdium. Svojou diferencovanou ponukou rozličných voliteľných odborných predmetových skupín vychádza v ústrety v mimoriadnom rozsahu rozličným záujmom a schopnostiam žiakov a neskorším potrebám v súvislosti s povolaním. Reálna škola zahŕňa ročníky 7 - 10, v osobitných formách pre postihnutých aj ďalšie ročníky. Nadväzuje na 6. ročník základnej školy a poskytuje po príslušnej záverečnej skúške absolutorium reálnej školy. Teraz sa overuje, či sa môže integrovať do rozčleneného školského systému aj šesťročná reálna škola, ktorá zahŕňa aj 5. a 6. ročník. Existujú tiež úvahy ohľadom reálnej školy od 5. až po 12. ročník. Pre reálnu školu možno pomenovať nasledujúce vzdelávacie a výchovne ťažiská:

- Rozvoj individuálnych spôsobilostí

Pre rozličné záujmy a schopnosti žiakov sa ponúkajú okrem povinných predmetov voliteľno-povinné a voliteľné predmety. Obsahové ťažiská voliteľno-povinných predmetových skupín sú v podstate orientované na záujmy

a inklináciu žiakov reálnej školy, ako aj na pre nich otvorenú oblasť povolani. V podstate majú všetky predmety prostredníctvom cielených upozorneni prispieť k tomu, aby sa žiaci učili zmysluplne zaobchádzať so svojím voľným časom. Pod tým, prirodzene, treba rozumieť nie pevné ponúkание primeraných návrhov a podnetov, žiaci majú skôr spoznať, že voľný čas má byť pre nich tiež skutočne voľne použiteľným.

- Vedenie k preberaniu sociálnej zodpovednosti

Žiaci sú pobádaní k tomu, aby rozvíjali vlastnú iniciatívu a vôľu na spoluvytváranie spoločnosti, pritom ale aby sa ustavične cvičili v tolerancii a solidarite, cielavedome spolupracovali s inými a aby preberali zodpovednosť za vlastné rozhodnutia a za spoločne dosiahnuté výsledky.

- Schopnosť podieľať sa na kultúrnej tradícii

Reálna škola sprostredkováva poznatky a skúsenosti o kultúrnych tradíciách a o ich význame v súčasnosti. Podporuje schopnosť zmyslového vnímania, predstavivého myslenia a konania, ako aj náboženských, etických a estetických pocitov a motivuje žiakov, aby vyjadrovali svoje zážitky svojimi vlastnými slovami a činnosťou.

- Schopnosť eticky usudzovať a konať

Žiaci dostávajú príležitosť vyrovnat sa s hodnotením, normami a vzormi. Tak sa môžu dostať k vlastným orientačným kritériám pre svoje konanie. Predvošetkým sa musia učiť spoznávať a osvojiť si tie základné hodnoty a základné rozhodnutia, ktoré sú nepostrádateľné pre pokojné spolužitie v spoločnosti. Vzdelávanie reálnej školy kladie veľký dôraz na ekologickú výchovu.

Silný vplyv na predstavu mladých ľudí o hodnotách majú vzory. Príkladné správanie sa učiteľa a jeho hodnovernosť je základom hodnotnej výchovy.

- Schopnosť zodpovednej činnosti v hospodárskom a pracovnom svete

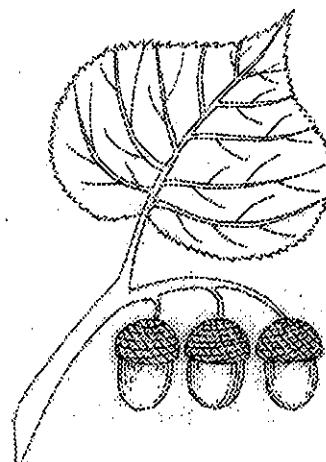
Žiaci reálnej školy dostávajú príležitosť vyrovnat sa so spolupôsobením hospodárskeho vývoja, technologických zmien, s ekologicky orientovanými úvahami a politickými rozhodnutiami, ako aj s ich pôsobením, aby mohli v povolani, hospodárstve a v spoločnosti konať zodpovedne.

- Schopnosť spoluzodpovednosti a spolutvorenia v demokratickej spoločnosti

Samotná reálna škola sa má chápať ako cvičný priestor pre toleranciu, otvorenosť svetu a pre politické myslenie a konanie.

- Schopnosť vedomého a samostatného zaobchádzania s odborné špecifickými spôsobmi práce

(Podľa: Učebný plán pre bavorskú reálnu školu z 30.8.1993.)

Pohľad na odborné školstvo v Rakúsku

Z návštevy na Strednej odbornej škole v St. Polten

M. Daniš, ŠPŠ elektrotechnická L. Hrádok

V prvých rokoch po otvorení nových možností porovnávať školské systémy na západ od našich hraníc som rovnako ako moji kolegovia učitelia hľadal to spoločné, prípadne rozdielne, predovšetkým v obsahu vyučovania. Počiatočné prípadné veľké rozdiely sa však časom začali znižovať a ustálili sa na rozumnej miere, aj keď inovácie v odborných technických predmetoch postupujú u nás predsa o poznanie pomalšie ako vo vyspelých vzdelávacích systémoch. V čom sa naše školské systémy, podľa môjho názoru, výraznejšie odlišujú, je metodika vyučovania a vzťah žiaka k profesii, ktorú si vybral na štúdium.

Základné údaje

Stredná odborná škola v St. Polten v Rakúsku ponúka rôzne úrovne stredného vzdelania, denného i večerného štúdia so zameraním na elektroniku, informatiku, telekomunikácie, elektroenergetiku, výkonovú elektroniku, automatizáciu, strojárstvo a ekonomický smer so zameraním na strojárstvo. V priebehu návštevy mala škola 1450 žiakov denného štúdia, 120 žiakov večerného štúdia, 164 učiteľov, 9 asistentov, 50 prevádzkových pracovníkov.

Jasne vymedzený cieľ školy

Cieľom školy je pripraviť žiakov pre prax. Škola sa nespolieha na to, že niektoré základné zručnosti a spôsobilosti získa žiak až v praxi. Prepojenie s praxou je zabezpečené ekonomicky - priemyselná komora prispieva prostredníctvom časti daní na regionálne odborné školstvo a kontroluje efektívnosť vynaložených prostriedkov. Prepojenie s praxou je tiež prostredníctvom odborných vzdelávacích podujatí pre učiteľov vo firmách a tiež pracovníkov firiem v škole.

Činnosť charakter vyučovania odborných predmetov

Aj keď je týždenný počet vyučovacích hodín 40, žiaci nie sú preťažovaní, pretože sa pamätové učenie v odborných predmetoch nahrádza prácou s informáciami prostredníctvom aktívnych činností. Veľký počet delených laboratórnych, konštrukčných a dielenských cvičení je v samotnom princípe činnosť učenie, čiže žiak si svoje vedomosti a spôsobilosti osvojuje v procese svojich vlastných činností.

Zmysluplná samostatná práca žiakov

Činnosti žiakov vychádzajú z predpokladných činností absolventov v praxi, sú plánované a organizované dlhodobé a medzipredmetové, pripravujú žiakov na riešenie problémov. Žiak počas štúdia rieši niekoľko projektov, v ktorých komplexne rieši problém od návrhu zariadenia, cez prípravu výroby, vlastnú výrobu aj s dizajnom, me-

ranie vlastností výrobku, výroba technickej dokumentácie, návod na použitie a nakoniec aj ekonomické výpočty. Záverečný projekt riešený v poslednom ročníku žiak obhajuje pred skúšobnou komisiou, v ktorej je aj zástupca priemyselnej komory daného odvetvia.

Spoločenská prestíž a odborná úroveň školy

Spoločenská prestíž a odborná úroveň školy sa prezentuje nielen prostredníctvom svojich absolventov, ale aj organizovaním odborných kurzov a seminárov pre pracovníkov z praxe (nové technológie, výpočtová technika, rekvalifikácia pracovníkov). A podľa vyjadrenia riaditeľa školy, dobré technické vzdelávanie nie je možné bez kvalitného moderného technického vybavenia školy.

Vzdelávanie učiteľov

Učiteľ, ktorý sa nevzdeláva, stráca, prirodzene, po niekoľkých rokoch spôsobilosť učiť. V rakúskom školstve preto nenechávajú na náhodu, či sa učiteľ rozhodne vzdelávať, ale učiteľ je povinný minimálne jedenkrát ročne absolvovať vzdelávací seminár, samozrejme podľa vlastného výberu zo širokej ponuky.

Postavenie učiteľa

Prvoradým predpokladom úspešnosti školského systému je spoločensky a hmotne motivovaný učiteľ. Úroveň hmotného zabezpečenia učiteľov odborných predmetov v Rakúsku zodpovedá ich kvalifikácii a náročnosti povolania. Úrovňou plátov sa vyrovnávajú bankovým úradníkom.

Záver

Pri porovnaní s naším súčasným stavom stredného odborného školstva sú u nás zatiaľ vytvorené všetky systémové predpoklady, aby sa úroveň nášho školstva znižovala. A ovplyvniť tento stav nemôže ani žiak a, žiaľ, už ani učiteľ. Akákoľvek zmena by totiž súvisela so zmenou koncepcie rozdeľovania finančných prostriedkov smerom k jej spríehľadneniu, t.j. rozdelenie prostriedkov na žiaka. A kým sa príde na to, že v priemere absolventi našich stredných odborných škôl nedosahujú úroveň spôsobilosti absolventov v štátoch EÚ a že sa im dokonca vzdávajú, môže sa naďalej znižovať počet praktických cvičení a úroveň technického vybavenia škôl. A učitelia odborných technických predmetov v optimálnom produktívnom veku sú už aj teraz na našich školách vzácnosťou.

Pre porovnanie sú uvedené učebné plány dvoch päťročných študijných odborov. Celkový počet hodín (200) za celé štúdium si môže čitateľ porovnať s počtom hodín na našich SOŠ.

Učebný plán študijného odboru elektronika - zameranie informatika

	Ročník	1	2	3	4	5	Spolu
Náboženstvo		2	2	2	2	2	10
Nemčina		3	2	2	2	2	11
Cudzí jazyk (angličtina)		2	2	2	2	2	10
Dejepis a sociálne informácie		-	-	-	2	2	4
Hospodárska geografia		2	2	-	-	-	4
Hospodárske vzdelávanie, právo a štátno-obč. vzdel.		-	-	-	-	4	4
Telocvik		2	2	2	1	1	8
Matematika a aplikovaná matematika		5	3	4	4	-	16
Deskriptívna geometria		2	2	-	-	-	4
Fyzika a aplikovaná fyzika		2	2	2	1	-	7
Chémia a aplikovaná chémia		2	2	-	-	-	4
Elektronické spracovanie údajov a ich aplikácia		-	2	2	-	-	4
Základy elektrotechniky		4	3	-	-	-	7
Energetika a výkonová elektronika		-	-	-	3	2	5
Elektronika a číslicová technika		-	2	4	3	3	12
Oznamovacia a vysokofrekvenčná technika		-	-	3	2	3	8
Technická informatika		-	-	-	4	4	8
Meranie, riadenie a regulačná technika		-	2	2	2	2	8
Technológia a teória konštrukcií		5	3	3	4	5	20
Laboratórium		-	-	3	4	8	15
Laboratórne práce		-	-	-	4	-	4
Dielenské práce		9	9	9	-	-	27
Spolu týždenný počet hodín		40	40	40	40	40	200

Učebný plán študijného odboru elektrotechnika - zameranie energetika a výkonová elektronika

	Ročník	1	2	3	4	5	Spolu
Náboženstvo		2	2	2	2	2	10
Nemčina		3	2	2	2	2	11
Cudzí jazyk (angličtina)		2	2	2	2	2	10
Dejepis a sociálne informácie		-	-	-	2	2	4
Hospodárska geografia		2	2	-	-	-	4
Hospodárske vzdelávanie, právo a štátno-obč. vzdel.		-	-	-	2	2	4
Telocvik		2	2	2	1	1	8
Matematika a aplikovaná matematika		5	3	4	3	-	15
Deskriptívna geometria		2	2	-	-	-	4
Fyzika a aplikovaná fyzika		2	2	2	1	-	7
Chémia a aplikovaná chémia		2	2	-	-	-	4
Elektronické spracovanie údajov a ich aplikácia		-	2	2	-	-	4
Základy strojnictva		5	3	2	-	-	10
Strojníctvo		-	-	-	2	-	2
Základy elektrotechniky		4	3	-	-	-	7
Meranie, riadenie a regulačná technika		-	2	2	3	3	10
Elektrické stroje a usmerňovače		-	2	2	3	4	11
Elektrické zariadenia		-	-	2	4	4	10
Elektronika a mikroelektronika		-	-	2	2	6	10
Konštrukčné cvičenia		-	-	2	4	4	10
Laboratórium		-	-	3	4	5	12
Laboratórne práce		-	-	-	3	3	6
Dielenské práce		9	9	9	-	-	27
Spolu týždenný počet hodín		40	40	40	40	40	200

Prvá systematická stredoškolská učebnica slovenskej gramatiky

J. Mistrík: *GRAMATIKA SLOVENČINY*. Bratislava, SPN 1994. 168 s.

I. Očenáš, Evanjelické gymnázium B. Bystrica

Slovenské pedagogické nakladateľstvo vydalo novú učebnicu pre stredné školy *GRAMATIKA SLOVENČINY*. Autorom novej učebnice je všeobecne známa, významná a všestranná osobnosť súčasnej slovenskej jazykovedy univerzitný profesor PhDr. Jozef Mistrík, DrSc. Učebnicu lektorovali doc. PhDr. Anna Rýzková, CSc. a Mgr. Beata Habánová.

V úvode učebnice autor zdôrazňuje, že "v slovenskej odbornej literatúre sme doteraz nemali systematickú stredoškolskú učebnicu slovenskej gramatiky" (s. 9). Gramatiku chápe autor v jej klasickom poňatí, nie tak široko, ako ju ponímajú doterajšie učebnice slovenského jazyka. Poukazuje na plynulý prechod medzi morfológiou a syntaxou v slovenčine a na vzťahy gramatiky k fonetike a textu. Z týchto vzťahov logicky vyplýva, že autor vo svojom nasledujúcom výklade jednotlivých gramatických javov a pravidiel venuje pozornosť aj pravopisu, výslovnosti a okrajovo i štylistike. Tým posilňuje didaktickú funkciu celého textu učebnice. Súčasne autor upozorňuje študentov, že "i keď je teda gramatika iba náuka o skladaní slov alebo viet, nie je to izolovaná disciplína, ale odbor, ktorý je široko rozvetvený a predpokladá inteligentného človeka, ktorý chápe veci a deje v širokých súvislostiach" (s. 10). Jozef Mistrík ako jazykovedec i učiteľ s dlhoročnými a bohatými pedagogickými skúsenosťami dobre pozná adresáta svojho textu, preto ho komponoval a štylizoval tak, aby jednotlivé gramatické javy predstavil v učebnici v ich širších súvislostiach. Určite to pomôže študentom zvládnuť učivo obsiahnuté v Gramatike slovenčiny. Výklad obohacuje a spestruje i konkrétnymi štatistickými údajmi a prehľadmi z vlastných výskumov. V učebnici nájde študent tiež názorné príklady, tabuľky, ale aj schémy či grafy. Týmto sa text stáva pre čitateľa názornejším a príťažlivejším, zrozumiteľnejším a pochopiteľnejším.

Pri jednotlivých slovných druhoch autor často formuluje poučenia aktualizovane, zaujímavo a jednoducho, čo v súčasných učebniciach absentuje. Pri podstatných menách vyvracia predstavu o slovenčine ako o ťažkom jazyku z hľadiska písania -i/-y v skloňovacích príponách. Podľa autora ide o veľmi jednoduchú vec: "Tvrde -y v gramatických príponách podstatných mien sa vyskytuje len pri 2 vzoroch, a to pri vzore dub a žena. Nikde inde sa pri skloňovaní podstatných mien nevyskytuje tvrde -y." (S. 35 - 36.) Z iného pohľadu opäť platí: "Tvrde -y v gramatických príponách podstatných mien sa nikdy nevyskytne v datíve, v lokáli a v inštrumentáli." (S. 36.)

Pri prídavných menách sme zaregistrovali vypustenie skloňovacieho vzoru pávi pre druhové (zvieracie) pri-

vlastňovacie prídavné mená, ktoré sa tvoria od substantív pomenúvajúcich zvieratá. To, že autor v tejto stredoškolskej učebnici neuvádza vzor pávi popri vzore cudzí, je opodstatnené, keďže obidva vzory majú úplne zhodnú paradigmatickú sústavu tvarotvorných prípon pre všetky tri rody v obidvoch číslach.

Pri číslovkách zaujme autorov postreh o nekonečnom počte čísloviek, ktorého základom je len deväť základných slov. Vzhľadom na to, že číslovky sa v písme takmer bez výnimky vyskytujú len v číselnej podobe a v písmenovej podobe sa vyskytujú iba najnižšie číslovky, je podľa J. Mistríka pravopis čísloviek v podstate iluzórna vec.

Definovaním výpovede ako konkrétnej vety využitéj v konkrétnej rečovej situácii zas výpoveď zreteľne odlišuje od vety ako abstraktnej kostry, čo je pre vyučovacie ciele veľmi dôležité. Rozdiel medzi výpoveďou a vetou ilustruje ešte na vzťahu matematiky a aritmetiky, lebo klasickú gramatiku považuje za rovnako abstraktnú disciplínu ako matematiku. Abstraktná veta je potom paralelná s matematikou a výpoveď je paralelná s aritmetikou.

Za veľmi správne a potrebné považujeme zaradenie defektívnych útvarov (atrakcia, zeugma, anakolút, kontaminácia a synchýza) do stredoškolskej učebnice a opis, pretože súčasné učebnice ich neuvádzajú, ale v jazykových prejavoch študentov či vo verejných prejavoch nie sú zriedkavé. Aj poznaním nekorektných útvarov rozširujeme svoje jazykové vedomie a tým zvyšujeme našu jazykovú kultúru, kultúru reči.

Časť svojej učebnice o interpunkcii naplnil autor základnými pravidlami písania či nepísania jednotlivých interpunkčných znamienok. Samozrejme, najväčší priestor vymedzil pravidlám písania čiarky. Chceme upozorniť používateľov učebnice na nepresné znenie pravidla o písaní čiarky pred spojkami *a, i, aj, ani*, ak medzi hlavnými vetami je zreteľne iný významový vzťah ako zlučovací. Podľa platných Pravidiel slovenského pravopisu z roku 1991 (v zozname použitej literatúry na 166 s. recenzovanej učebnice je nesprávne vytlačený rok 1981) sa v takomto prípade "čiarka môže písať" (PSP, 1991, s. 110, 2b), čo znamená, že sa čiarka aj nemusí písať:

1. Začala sa zima, a snehu nikde.
2. Začala sa zima a snehu nikde. Pravidlo v učebnici znie jednoznačne - čiarka sa píše (č. 149). Môže ísť o chybu z nepozornosti pri vysádzaní textu učebnice, lebo v celej učebnici je podobných prípadov viacero. Kto zo známeho trojuholníka tvorcov knihy - autor, redaktor, vydavateľ - nesie za to najväčší diel zodpovednosti?

Na strane 60 vo vete "Zvratné sloveso dodáva prechodnému slovesu trpný (pasívny) význam..." by bolo

z didaktického hľadiska vhodnejšie **zvrtné sa dodáva** alebo **zvrtný tvar dodáva**. Na s. 69 vo vete "Rozkazovací spôsob sa tvorí od 3. os. prítomníka ..." chyba, že ide o 3. os. plurálu, lebo imperatívny základ sa tvorí z druhej podoby prítomného kmeňa, ktorá je základom len jedného tvaru, a to indikatívu prézenta 3. os. pl. Všetky ostatné tvary indikatívu prézenta (1., 2. a 3. os. sg. i 1. a 2. os. pl.) majú základ v prvej podobe prítomného kmeňa. Jednoznačne tlačové chyby nachádzame aj v prehľade vzorcov pravidelných slovesných tvarov na s. 71 a 72. Pri vzore chytať je tematická neurčitková morféma -a- (v učebnici -á-), pri vzore robiť je tematická prítomníková morféma -i/0- (v učebnici -i/0-) a neurčitková morféma -i- (v učebnici -i-). Porovnaj aj v tabuľke časovacích vzorov a ich tematických morféme na s. 68. Na s. 93 zas príklad na rozvitý vetný člen **husto prší** je uvedený medzi príkladmi na viacnásobný vetný člen. K rozsiahlejšej tlačovej zámene došlo na s. 127 pri uvádzaní príkladov na zisťovacie a dopĺňacie otázky. Po správne uvedených základných schémach oboch typov otázok sú zamenené slová **zisťovacia - dopĺňacia** i v tejto vete: "Na zisťovacie otázky sa odpovedá rozvitými vetami, na dopĺňacie iba súhlasom, pochybovaním alebo nesúhlasom." V skutočnosti je to, pravdaže, naopak. Na s. 137, v prvom odseku, je opäť chybné vytlačené **priama reč** namiesto **nepriama reč**. Na s. 20, v časti o vlastných podstatných menách, považujeme za nefunkčné uvedenie poznámky o písaní veľkých začiatkových písmen na znak úcty v zámenách Ty, Vy, Vás, Vaša atď. Funkčnejšia by táto poznámka bola na s. 51 v zhrňujúcich poznámkach k pravopisu a k výslovnosti zámen.

V doterajších učebniciach nezvyčajnou, ale v učebnici J. Mítrika prirodzenou súčasťou je rozsiahly, z 280 otázok zostavený osobný test, ktorý zámerne neobsahuje odpovede na úlohy. Charakteristickou vlastnosťou,

a z hľadiska kognitívnej funkcie osobného testu veľmi významnou, je rozmanitosť myšlienkových operácií uplatnených v jednotlivých úlohách a otázkach (od analýzy a syntézy, dedukcie a indukcie cez komparáciu, kategorizáciu a konkretizáciu kanalogii, abstrakcii až ku generalizácii). Aj z didaktického hľadiska je prospešné, že autor uprednostňuje produkčné úlohy pred perцепnými úlohami.

Musíme oceniť autorovu prácu i samotné vydanie učebnice, aj napriek uvádzaným technickým nedostatkom. K študentom a ich učiteľom konečne prichádza učebnica, ktorú dávno potrebujú. Je primerane náročná stredoškolskému vyučovaniu slovenskej gramatiky, ktorému takýto typ učebnice citeľne chýbal. Na zhruba poldruha stovke svojich strán podáva učebnica systematický opis gramatickej roviny nášho materinského jazyka. Pri opise súčasného stavu gramatiky slovenčiny autor berie zreteľ na jej dynamiku ako prejav neustálych vývinových procesov v súčasnom spisovnom slovenskom jazyku. Využíva najnovšie výskumy slovenskej jazykovedy v gramatike, ako aj výsledky svojich vlastných výskumov. Za základ dokladového materiálu berie najmä živú hovorenú reč, ale aj jazyk umeleckej literatúry. Učebnica GRAMATIKA SLOVENČINY od Jozefa Mítrika má predpoklady na to, aby prehĺbila poznanie stredoškôľakov všetkých typov škôl o našom jazyku nielen ako o sústave pravidiel a zákonitostí, ktoré sa treba naučiť. Dokáže študentov zaujať, aby mohli uvažovať, hľadať a porovnávať, a tak prežívať krásu z poznávania a poznať jeho hodnotu. Stačí len chcieť a mať takú chuť do práce, štúdia, s akou učebnicu tvoril jej autor.

Rečník

*Dokiaľ budú citáty,
u živote sa nestratí.*

J. Bily

**Motto: Myslíme na budúcnosť,
chráňme si našu planétu!**

CHALUPKOVO BREZNO '95

Celoslovenská prehliadka záujmovo-umeleckej tvorivosti učiteľov CHALUPKOVO BREZNO '95 bude

13. - 15. októbra 1995.

28. ročník Chalupkovho Brezna bude mať tieto odbory:

**Prednes poézie a prózy,
vlastná literárna, výtvarná a skladateľská tvorba,
spev ľudový a umelý, hra na hudobný nástroj.**

Oznam dávame preto, aby ste mali čas dôkladne sa pripraviť, hlavne na úseku vlastnej tvorby.

Tento ročník bude umocnený 730. výročím založenia mesta Brezna.
Tešíme sa na Vás.

Za organizačný výbor: M. Kán, J. Nemčok

all different

all equal

ROK TOLERANCIE

(... alebo: V rozdielnosti sme si rovní?)

K. Rimóczyová, Ústav informácií a prognóz školstva, mládeže a telovýchovy Bratislava

Všetci sme iní, rozdielni, všetci sme rovnakí - pod týmto logom sa 10. decembrom 1994 na Medzinárodný deň ľudských práv v Štrasburgu oficiálne začala kampaň, ktorej myšlienkovým základom sa stal Návrh deklarácie a plán činnosti na boj proti rasizmu, intolerancii, antisemitizmu a xenofóbii prijatý na Viedenskom summite hláv štátov a vlád členských štátov Rady Európy 8.-9.10.1993. Zmyslom kampane je mobilizovať verejnosť, a najmä mládež, v prospech tolerantnej spoločnosti, založenej na rovnoprávnom postavení všetkých jej členov a proti akýmkoľvek prejavom intolerance. V zmysle výzvy akčného plánu sú jednotlivé členské krajiny vyzývané, aby posilnili záruky proti všetkým formám diskriminácie založenej na rasovom, národnostnom alebo etnickom pôvode či náboženstve, najmä kontrolou legislatívy a posilnením preventívnych opatrení. Odporúča sa zakladať nezávislé skupiny expertov, ktoré budú garantovať:

- vyhodnocovania a výmeny informácií o prejavoch intolerance vo všetkých jej formách,
- stimulovanie aktivít na národnej a regionálnej úrovni,
- organizovanie odborných i vedeckých seminárov, programov a podporu realizácie výskumných programov.

Pri realizácii týchto zámerov bude Rada Európy veľkou mierou prispievať k práci OSN a UNESCO v rámci Roka tolerancie 1995. Na Slovensku sa o to usiluje Koordinačný výbor SR pre Kampaň Rady Európy proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a netolerancii, ktorý rozvíja od novembra minulého roka čulú činnosť a v súčasnosti pripravuje plán aktivít na rok 1995, s aktívnym zapojením sa aj do celoeurópskych podujatí, najmä Európskeho týždňa proti rasizmu (21.-26.3.1995) a Európskeho týždňa mládeže v Štrasburgu (9.-17.7.1995).

V pôsobnosti Ministerstva školstva a vedy SR sa realizuje projekt UNESCO - Mládež za toleranciu, ktorej garantom je oddelenie mládeže ÚIPŠMT v spolupráci s Odborom štátnej starostlivosti o mládež MŠV SR. Projekt zahŕňa výskum vzťahu mladých ľudí k tematike kampane, prípravu vzdelávacích materiálov, workshopov, školení a konferencií. V prvom štvrtroku 1995 vydáme informačný leták s vybranými zisteniami našich prieskumov, na ktoré nadviažeme vzdelávacím workshopom Vzdelávanie a výchova k tolerancii, so zameraním na pedagógov stredných škôl.

Diferenciácia spoločenskej situácie ľudí, ich príslušnosť k rôznym sociálnym skupinám vedie k prehĺbovaniu rozdielov a rozporov medzi spoločenstvami, v rámci spoločnosti i organizácií. V dnešnej dobe je aktuálna, možno viac ako inokedy, otázka rozdielnosti rôznych skupín,

vrstiev na vnútornej i vonkajšej homogenite či heterogenite spoločnosti. Úsilie o toleranciu, o boj proti rasizmu a xenofóbii, podporovanie ľudských práv, upozorňovanie na diskrimináciu, to nie sú len slová a želania, to je v súčasnosti aj naliehavá potreba sociálneho rozmeru jedinca v medzinárodnej i národnej dimenzii.

Tolerancia znamená v živote človeka i spoločnosti kultivované riešenie nezhôd, sporov a toto uznávanie prejavov znášanlivosti sa odráža aj v postojoch a názoroch mladých ľudí. V národnom kontexte je zaujímavý názor 15-26 ročnej mládeže na riešenie súčasných problémov spoločnosti, kde sa výrazne preferujú 2 rovnocenné spôsoby, a to: rozumná dohoda všetkých politických síl (75%) a vláda odborníkov (75%). Tento názor je o to zaujímavejší, že medzi mládežou sa prejavujú apolitické postoje, najmä u žien, čo nám dokumentuje stupeň dôveryhodnosti voči najdôležitejším inštitúciám v SR, ktorý stúpa s mierou apolitickosti jednotlivých inštitúcií (armáda 66%, prezident SR 51%, policajný zbor 46%, cirkev 43%, súdy 41%, vláda 34%, odbory 30%, NR SR 26%). Keďže mladí muži sa častejšie vyslovujú jednoznačne k politickej situácii, ich stupeň nedôvery je, prirodzene, o niečo väčší a tzv. politická intolerancia je u nich oproti ženám intenzívnejšia. Tento príklad je iba ukážkou toho, že prejavy intolerance sú zrejme a viditeľné v živote spoločnosti najmä z hľadiska dvoch vzájomne sa prelínajúcich rovín spoločenských vzťahov a interpersonálnych vzťahov. Na tieto aspekty prejavov hľadá odpovede aj výskum ÚIPŠMT, ktorého prvý výstup sme zrealizovali v novembri 1994. Na tomto mieste by som rada uviedla východiskovú polohu širšej interpretácie názorov a postojov mládeže v SR (ktoré by sme chceli na stránkach Pedagogických rozhľadov predstaviť) z pohľadu rôznych sociálnych zdrojov intolerance. "Uvedomujem si, že definície sú rovnako nebezpečné ako príťažlivé." Nebezpečné preto, že to, čo je raz definované, môže byť napadnuté, a "príťažlivé" preto, že umožňujú vzájomnú komunikáciu, diskusiu, konfrontáciu názorov. Tak teda - napriek uvedenému - aké sú hlavné zdroje intolerance?

- Dogmatické, normatívne názory na to, aké čo je a aké má byť, ktoré potláčajú alternatívne spôsoby riešenia;
- zjednodušujúce, dichotómne spôsoby myslenia, ktoré členia všetko na čierne-biele, dobré-zlé;
- extrémne súperivý, agresívny prístup k životu, neustály boj jedného voči druhému o väčší zisk, vplyv, bohatstvo;
- politická a ekonomická moc, ktorá môže byť demokratická alebo ovládajúca, ktorá už plodí znášateľnosť;
- život v sociálnej a kultúrnej izolácii môže tiež viesť

k tomu, že ten kto pozná len jeden politický systém, životný štýl, si namýšľa, že len ten je správny. Tých, čo sa od neho líšia považuje za ohrozenie svojich istôt a hodnôt;
- agresívne správanie minorít alebo iných sociálnych sku-

pín tiež vyvoláva intoleranciu. U nás je to rómsky problém;

- prílišné zdôrazňovanie sociálnej spravodlivosti pre všetkých môže vyvolať novú, dosiaľ menej známu formu intolerancie.

PREHLIADKA SVETOVEJ MATEMATIKY

E.Partová, Pedagogická fakulta UK Bratislava

Hlavné mesto švajčiarskeho bankovníctva Zürich sa v auguste 1994 zmenil na 9 dní na "hlavné mesto matematiky. Už po tretíkrát a tu konal medzinárodný kongres matematikov, organizovaný Medzinárodnou matematickou spoločnosťou.

Z histórie

V roku 1897 si zvolili organizátori za miesto konania prvého Medzinárodného matematického kongresu Zürich. Dôvody boli rôzne: geografická poloha, hospodárske podmienky a matematické tradície Švajčiarska, ktoré dalo svetu také osobnosti matematiky ako napr. Leonard Euler, bratia Bernoulliho, Jakob Steiner a iní. Na tomto kongrese bolo 242 účastníkov a hlavné referáty predniesli J. Franel, prečítal text Henryho Poincaré O vzťahu medzi matematickou analýzou a matematickou fyzikou, Adolf Hurwitz - O najnovšom vývoji teórie analytických funkcií, Giuseppe Peano - O logike a Felix Klein - O vyučovaní matematiky.

Druhý kongres, ktorý sa konal v Zürichu v roku 1932, mal 850 účastníkov. Zvláštnosťou kongresu bolo, že prvýkrát bola pozvaná matematicka Emmy Noetker, aby predniesla plenárnu prednášku. Na tomto kongrese bolo oficiálne oznámené, že profesor Fields založil fond pre úspešných matematikov. Zároveň bola stanovená komisia pre výber prvých držiteľov Fieldsovej medaily, ktorú odvtedy vždy odovzdávajú na ICM dvom až štyrom úspešným matematikom.

ICM '94

Takmer po 100 rokoch od 1. kongresu sa vrátil medzinárodný kongres matematikov opäť do Zürichu. Od 3. - 11. augusta 1994 sa tu stretlo 2370 matematikov z 84 krajín sveta. Mesto Zürich poskytlo kongresovú sálu (Kongressaal) pre otvárací a záverečný ceremoniál a na plenárne prednášky, na ktorých prezentovalo najnovšie výsledky matematiky 16 pozvaných matematikov z celého sveta.

V priestoroch Univerzity Zürich a Federálneho Technologického Inštitútu (Federal Institute of Technology - ETH) sa uskutočnili 45-minútové prednášky v 19 sekciách, na ktoré organizátori pozvali 149 matematikov.

Po otvorení ICM prevzali Fieldsove medaily P. L. Lions, G. Bourgain, J. C. Yoccoz (Francúzsko), E. Zelmanov (USA).

Cenu Nevalinna získal A. Widgersonov (Izrael).

Vďaka finančnej pomoci medzinárodnej matematic-

kej spoločnosti a rôznych nadácií, zo Slovenska bolo na kongrese 6 účastníkov. Svoje práce prezentovali formou posteru a krátkych rozhovorov.

Súčasťou konferencie bola výstava matematických kníh a softwaru. Medzi vystavovateľmi boli najznámejšie vydavateľstvá matematickej literatúry ako Oxford University Press, American Mathematical Society, Princeton University Press, Springer-Verlag, Zentralblatt für Mathematik a ďalší.

Počas kongresu návštevníci mali k dispozícii knižnicu ETHZ a počítačové laboratórium, ktoré slúžilo na odosielanie a prijímanie e-mail odkazov, písanie a vytlačenie krátkych dokumentov a sprístupnenie katalógu knižnice. V laboratóriách prezentovali program Mathematica pre matematický výskum a vyučovanie. Pracovníci firmy Wolfram Research, ktorá program Mathematica vyvinula, predvádzali ukážky využitia programu a odpovedali na rôzne otázky záujemcov. Táto firma sponzorovala a obsluhovala počítačové laboratória.

Na adresu organizátorov treba povedať, že celý priebeh kongresu, od príchodu obrovského množstva účastníkov cez ubytovanie, stravovanie, registráciu, zabezpečenie priestorov pre prednášky a iné aktivity, až po starostlivosť o strávenie voľného času, bol organizovaný na vysokej úrovni.

Sekcia Vyučovanie a popularizovanie matematiky

Sekcia Vyučovanie a popularizácia matematiky sa zaoberala najnovšími výsledkami a trendami výskumu vo vyučovaní matematiky.

V sekcii boli pozvaní dvaja prednášatelia:

- **Deborah Hughes Hallet** z Harvard University v USA, ktorá vo svojom referáte Úloha technológie vo vyučovaní matematiky (The Role of Technology in the Teaching of Mathematics) upozornila na to, že učitelia by sa mali snažiť o to, aby žiaci nevnímali matematiku len ako používanie rôznych technológií. Študenti sa musia naučiť jasne myslieť, tvoriť domnienky, experimentovať. Memorovanie vzorových postupov počítania nie je najlepšia príprava pre pochopenie princípov matematickej argumentácie.

Joel Schneider - manažér projektu Televízny kurz matematiky pre deti (z New Yorku) hovoril o dôležitosti popularizácie matematiky pomocou televíznych programov v USA. V USA existuje televízny program organizovaný formou telefonických rozhovorov. Deti zatelefonojú otázku rozprávkovým postavám - "odborníci" im odpovedajú. Rôzne matematické problémy riešia zábav-

nou formou. Na kongrese sme mali možnosť vidieť ukážku o symetrii.

Okrem týchto prednášateľov hovorili o svojich výsledkoch aj lektori Medzinárodnej komisie pre matematické vzdelávanie (ICMI):

Jeremy Kitpatrick (Universita Georgia USA) a *Anna Sierpinska* (Universita Concordia Kanada) oboznámili prítomných s predbežnými výsledkami štúdie ICMI Čo je výskum v matematickom vzdelávaní.

David Tall z Veľkej Británie sa zaoberal pochopením procesu vyššieho matematickeho myslenia, pričom vychá-

dzal zo skúseností so študentmi vysokých škôl.

Henry O. Pollak z Univerzity Columbia USA upozornil na to, že v školskej matematike, najmä na nižších stupňoch škôl, je nesmierne dôležité ukázať použiteľnosť matematiky pri riešení reálnych problémov, pričom treba starostlivejšie posúdiť, čo je pre deti skutočne reálny problém a čo je umelo vytvorená "slovná úloha".

Všetky prednášky boli veľmi zaujímavé a poukázali na kľúčové problémy vyučovania matematiky, ktoré vyžaduje obnovu na celom svete.

Činnosť Filozofického klubu v Banskej Bystrici

J. Šlosiar, Fakulta humanitných a prírodných vied UMB B. Bystrica

Čitateľ tohto časopisu má možnosť po prvýkrát nahliadnuť do činnosti Filozofického klubu SFZ, ktorý vznikol pri Metodickom centre v Banskej Bystrici z iniciatívy členov Slovenskej filozofickej spoločnosti - M. Kováčika, J. Gála a J. Šlosiara. Jeho vzniku predchádzala spontánne sa rodiaca potreba konštituovať neformálne združenie, ktoré by viedlo k rozvoju filozofických aktivít nielen v Banskej Bystrici, ale i v širšom okolí Stredoslovenského kraja. Diskusie o potrebe rozvíjať filozofickú kultúru myslenia v uvedenom regióne vyústili v roku 1992 do vzniku Filozofického klubu v Banskej Bystrici. Jeho protagonistom sa stal M. Kováčik a dnes klub združuje približne 15 členov v neformálnom profesijnom zoskupení.

Činnosť klubu je obsahovo zameraná nielen na spomenutý rozvoj filozofickej kultúry myslenia v regióne, ale i na propagáciu filozofickej tvorby popredných predstaviteľov filozofie doma i v zahraničí a osobitne na emancipáciu filozofie spod dôsledkov jej ideologizácie v uplynulom období. Celú činnosť klubu možno rozdeliť do štyroch základných oblastí:

1. Participácia členov klubu na organizovaní rôznych vzdelávacích aktivít. Členovia klubu sa zapojili do organizovania a realizácie špecializovaného kurzu filozofie pre učiteľov stredných škôl a gymnázií. V kurze odzneli prednášky na témy: Súčasná filozofia a Foucaultov pluralizmus (M. Marcelli), Filozofia na prahu tretieho tisícročia (F. Mihina), Filozofia moderny a postmoderny (E. Gál), Súčasný liberalizmus (F. Novosad), Spory o filozofickú antropológiu v diele J.P. Sartra (J. Šlosiar), Fenomenologická filozofia J. Patočku (J. Gál), Náboženstvo v duchovnom živote človeka (L. Lencz), Úvod do štúdia Komenského filozofie (M. Kováčik), Filozofia, spoločnosť, sociológia (F. Škoda), Filozofia, politika, politológia (M. Kusý), Aktuálne otázky filozofickej antropológie (J. Šlosiar), Metodologické otázky štúdia dejín filozofie (J. Sivák, M. Zigo) a ďalšie.

Na toto špecializované štúdium filozofie nadviaže ďalší kurz pre učiteľov občianskej náuky a náuky o spoločnosti pod názvom Základy demokracie (doba trvania 2 roky).

V oblasti filozofie bude kurz obsahovo zameraný na didakticko-metodické otázky dejín slovenskej filozofie, na využitie učebnice filozofie od autorky Fürstovej a ďalšie.

2. Teoretické semináre (diskusné kluby), smerujúce k riešeniu aktuálnych filozofických otázok. Každé stretnutie diskusného klubu má svoje tematické zameranie. Členovia klubu spomedzi množstva diskutovaných otázok najväčšiu pozornosť venovali témam Filozofia, politika, politológia, Humanizmus a humanistika, Patočka a duchovný svet človeka, Problém vyučovania filozofie na stredných školách.

V nasledujúcom období sa bude v diskusnom klube pozornosť sústreďovať na témy Filozofia a vzdelanosť v Rakúsko-Uhorsku na prelome 19. a 20. stor., Miesto Husserla v Heideggerovej a Schelerovej filozofickej tvorbe, Fenomenológia prirodzeného sveta J. Patočku, Problém výchovy u R. Palouša a Aktuálne otázky ekofilozofie.

3. Publikáčná činnosť je ďalšou oblasťou aktivity členov klubu, ktorá smeruje k vydávaniu rôznych didakticky vhodných učebných textov, slúžiacich učiteľom filozofie na stredných školách ako doplnková učebná pomôcka. Pre tento účel boli vydané Didaktické testy z filozofie (2 diely, autor J. Gál), Filozofická čítanka (3 diely, autor M. Kováčik). K najúspešnejším prácam, slúžiacim k ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov, patrí zborník textov zo špecializovaného štúdia kurzu filozofie, vydaný pod názvom Aktuálne filozofické problémy. Klub inicioval i vydanie samostatných prác, ako sú: Fenomenologická filozofia J. Patočku (J. Gál), Filozofické dedičstvo T.G. Masaryka (J. Gál), Životopisy slávnych filozofov (J. Gál), Od klasickej filozofie k postmoderne (J. Šlosiar), Problém človeka vo filozofickej antropológii (J. Šlosiar), Niektoré aspekty Frommovho chápania "slobody od" (M. Podušelová) a ďalšie.

Klub pripravuje na vydanie i ďalšie prác, medzi nimi i zborník č. 2 (je pokračovaním predchádzajúceho), kde budú uverejnené texty lektorov, ktorí sa zúčastnili svojimi prednáškami špecializovaného kurzu filozofie. Medzi nimi sú M. Zigo, P. Krchnár, J. Sivák, M. Kováčik a ďalší.

4. Spolupráca s filozofickými pracoviskami v regióne je ďalšou oblasťou činnosti klubu. Doteraz sa rozvinula s Katedrou spoločenských vied Ekologickej fakulty TU vo Zvolene a Katedrou filozofických vied Fakulty humanitných a prírodných vied UMB v Banskej Bystrici. Mezi najaktívnejších členov klubu z uvedených pracovísk patria P. Krchnák, J. Šlosiar, M. Podušelová, ale i nový člen klubu Mgr. M. Palenčár. Spolupráca sa začína rozvíjať i s niektorými učiteľmi stredných škôl. Medzi nimi M. Golema (Osemročné evanjelické gymnázium v Banskej Bystrici), Š. Folkman (Stredná odborná škola technická v Martine), Z. Dobrík (Obchodná akadémia v Banskej Bystrici) a ďalší.

Neodmysliteľnou súčasťou práve vo filozofickom klube je spolupráca s Metodickým centrom v Banskej Bystrici, rozvíjajúca sa prostredníctvom J. Gála a M. Kováčika. Ich snaha sa prejavuje vo všetkých oblastiach činnosti klubu, za čo im patrí poďakovanie. Uvedené fakty sú toho dostatočným dôkazom. Nie sú však postačujúce na vytvorenie úplného obrazu o bohatej činnosti klubu. Sú len základnou informáciou o tom, že i tomto regióne Slovenska si filozofia nachádza v nových podmienkach svoje miesto "nad rámec" nutnej profesijnej činnosti a zároveň sú i výzvou pre spoluprácu so širšou kultúrnou verejnosťou v tejto filozofickej komunite.

EASE FORUM '95 LUČENEC

O. Matuska, Metodické centrum B. Bystrica

V máji minulého roka Európska asociácia pre špeciálnu výchovu (EASE) usporiadala špeciálnopedagogické kurzy v Lučenci (pozri Pedagogické rozhľady 1994/95 č. 1, str. 30). Veľmi priaznivý ohlas tohto podujatia, nielen u nás, ale aj v zahraničí, umožnil organizátorom pripraviť ďalší ročník Európskeho fóra špeciálnej výchovy a zároveň uvažovať o tvorbe koncepcie perspektívneho vzdelávania odborníkov v ďalších rokoch. **EASE FORUM '95 LUČENEC** oproti predchádzajúcemu ročníku v koncepcii a v konkrétnom programe bude obohatené v teoretickej časti a z interdisciplinárneho aspektu. Teoretické prednášky, ktoré odznejú v pléne od popredných odborníkov, vytvoria celkový rámec pre činnosť v sekciách. V činnosti sekcií sa plánuje diferencovaná problematika špeciálnopedagogickej a komplexnej starostlivosti o osoby s rozličným postihnutím. Komplexný charakter špeciálnych potrieb handicapovaných osôb vyžaduje interdisciplinárne riešenie problematiky, čo sa odzrkadľuje aj v programe Európskeho fóra špeciálnej výchovy v júni 1995 v Lučenci. Organizačná prípra-

va intenzívne prebieha. Viacerí prednášatelia a vedúci workshopov, aj zo zahraničia, už potvrdili svoju účasť, napríklad prof. Dr. Sea-mus Hegarty z Veľkej Británie a prof. dr. John Borkowski USA. Časový plán sekcií umožní účastníkom zúčastniť sa činnosti vo viacerých sekciách. V rámci otvoreného programu účastníci budú mať možnosť zúčastniť sa prednášok a výcviku na témy: Humanisticko-tvorivá výchova, Environmentálna výchova, Výchova postihnutých detí v rodine, Hudba v špeciálnej výchove, Výchova antistických detí, Výchova pantomímou, malými divadelnými scénkami, Socializácia postihnutých detí a pod. Pre záujemcov sa pripraví aj úvodný jazykový kurz z anglického jazyka.

Predpokladáme, že bohatý program podujatia EASE FORUM '95 LUČENEC sa stretne so záujmom odborníkov nielen v špeciálnych školách a špeciálnych výchovných zariadeniach. Informácie o možnosti prihlásiť sa na toto podujatie uverejníme v Bulletinu MC Banská Bystrica.

UČITEĽOM, KTORÍ RADI EXPERIMENTUJÚ

O. Zápotočná, Kabinet výskumu sociálnej a biologickej komunikácie SAV Bratislava - Š. Kožíková, Základná škola Bratislava

Kabinet výskumu sociálnej a biologickej komunikácie Slovenskej akadémie vied vydal nedávno publikáciu sponzorovanú nadáciou Open Society Fund - **Rébusová čítanka. Program rozvíjania fonologických schopností.**

Pôvodným zámerom autoriek O. Zápotočnej a Š. Kožíkovej bolo vytvorenie reedukačného programu pre dyslektikov a deti s problémami v čítaní, zameraného na nácvik fonologickej analýzy a syntézy slov, využívajúceho vizuálne-názorovú rébusovú metódu.

Program je koncipovaný tak, že poskytuje podstatne širšie možnosti uplatnenia. Formálne je usporiadaný do podoby prvej čítanky. Problémový charakter rébusov i rozličné druhy činností, ktoré využíva, napomáhajú udržiavať motiváciu a pozornosť, podnecujú vlastnú aktivitu i rozvoj slovnej zásoby detí.

Program môže poslúžiť nielen deťom rozličným spôsobom handicapovaným, ale i deťom priemerne či nadpriemerne nadaným. Je vhodnou príležitosťou pre učiteľov, ktorí majú

záujem obohatiť a rozšíriť repertoár pomôcok vo výučbe počiatocného čítania, poskytnúť žiakom ďalšiu - alternatívnu stratégiu učenia.

Nadácia Open Society Fund podporila edíciu Rébusovej čítanky, ako súčasť projektu jej overovania u detí z prvých až druhých ročníkov základných škôl a detí so špecifickými poruchami učenia. Touto cestou by sme chceli vyzvať všetkých tých, ktorí by mali záujem vyskúšať si prácu s novou - netradičnou čítankou a súčasne pomôcť svojimi skúsenosťami, podnetmi i kritickými pripomienkami k jej zdokonaleniu, aby sa obrátili priamo (písomne alebo telefonicky) na autorky:

PhDr. Oľga Zápotočná, CSc.
Kabinet výskumu sociálnej
a biologickej komunikácie SAV
Dúbravská 9
813 64 Bratislava

Štefana Kožíková
špeciálny pedagóg
Základná škola
Budatínska 61
851 02 Bratislava

CONTENS

- Development of Student's Personality - Teacher's Mission ... 1**
S. Kontirová
- From Informational to Functional Approach ... 3**
G. Rötling
- Work in School Subject Departments ... 6**
A. Čuba
- Regional School Centre Proposal ... 9**
A. Alexander
- Music, Children's Theatre and Aesthetics ... 11**
B. Felix
- Tendencies in PE Teaching ... 12**
M. Mikuš
- Ways of Using Computers in Teaching Humanities ... 14**
J. Klimeš
- Primary and Secondary Schools in Bayern ... 17**
P. Baur - P. Hell - A. Ohgke
- The Viewpoint of Professional Education in Austria ... 21**
M. Daniš
- The First Systematic Slovak Grammar Textbook for Secondary Schools ... 23**
I. Očenáš
- The Year of Tolerance ... 25**
K. Rimöczyová
- Impressions from the World Mathematics Exhibition ... 26**
E. Partová
- The Activity of the Philosophical Club ... 27**
J. Šlosiar
- EASE FORUM'95 LUČENEC ... 28**
O. Matuška
- For Teachers who Love Experiments ... 28**
O. Zápotočná - Š. Kožíková
- Epigrams**
J. Bily
- Cartoons**
Š. Pondelík

Pedagogické rozhľady. 3. ročník. Číslo 3. Vyšlo vo februári 1995.

Šéfredaktor: PhDr. Miroslav Valica. Výkonná redaktorka: Oľga Búryová. Technická redaktorka: Andrea Dernáčová.
Redakčná rada: Ing. Rudolf Butorac, Libuša Đurkovičová, RNDr. Alexander Ernst, PhDr. Soňa Hronská,
RNDr. Martin Hrozienčík, Ing. Jozef Lauko, RNDr. Dušan Manica, Eva Mudrončeková, PhDr. B. Šimonová CSc.,
Doc. Ing. PhDr. Ivan Turek, CSc., Doc. PhDr. Miron Zelina, DrSc., Ing. Katarína Žibritová.
Adresa redakcie: Metodické centrum, Horná 97, 975 46 B. Bystrica. Tel.: 088/754664, 742571, 741707. Fax: 088/42033.
Vychádza 5x v školskom roku. Celoročné predplatné 75,- Sk. Nevyžiadané rukopisy nevraciamе.
Vydávajú Metodické centrá Slovenska. Vytlačilo Edičné stredisko Metodického centra B. Bystrica.
Reg. číslo. MK SR 909/93. ISSN 1335 - 0404.